Informativno-političko glasilo

Bunjevačke Novine

www.bunjevacke-novine.com

Subotica, mart 2009. - Godina V - Broj 45 - Cena: 50 dinara

ISSN 1451-2505

Srićan Uskrs

Bunjevački Nacionalni Savet

Национални савет буњевачке националне мањине
Nacionalni savet bunjevačke nacionalne manjine
National Council of the Bunjevac Ethnic Minority

Slušajte radio emisije na bunjevačkom jeziku – „Bunjevačka rič"

Radio Novi Sad – 100 MHz
vrime emitovanja: petak 22.00 – 22.30 sati
Radio Subotica - 89,6 MHz
Vrime emitovanja: subota 20.00 – 20.30 sati

Gledajte bunjevačku emisiju „SPEKTAR"
Televizija Novi Sad – II program
vrime emitovanja: subatom od 15.30, a repriza je naredne subate od 15.30 sati

Bunjevački nacionalni praznici:

2. februar, *Dan velikog prela*

23. februar, *Dan izbora prvog novog Nacionalnog savita*

15. avgust, *Dan Dužijance*

25. novembar, *Dan kad je 1918. godine u Novom Sadu održana Velika narodna skupština Srba, Bunjevaca i ostali Slovena*

Positite naše internet strane
www.bunjevci.org.yu

PODVIKUJE BUNJEVAČKA VILA

PODVIKUJE BUNJEVAČKA VILA
IZ OBLAKA RAŠIRILA KRILA,
OJ BUNJEVČE PROBUDI SE SADA
STAREŠINO SUBOTIČKOG GRADA.

MENE MATI UČILA PIVATI
PIVAJ SINE DA BUNJEVCI ŽIVE,
NEK NAM ŽIVI NAŠA MILA BAČKA,
TAMBURICA, PISMA BUNJEVAČKA.

NE ZOVEMO SAMO BOGATAŠE
VEĆ I DRUGE STANOVNIKE NAŠE,
JA SAM SINAK SUBOTICE GRADA
NE DAM VIŠE DA MOJ NAROD STRADA.

BUNJEVAČKA SVEČANA PISMA

OSNIVANJE I FUNKCIONISANJE NIU „BUNJEVAČKOG INFORMATIVNOG CENTRA POMOGLI

MINISTARSTVO KULTURE REPUBLIKE SRBIJE

POKRAJINSKI SEKRETARIJAT ZA INFORMACIJE AUTONOMNE POKRAJINE VOJVODINA

SOMBORKA ANITA BERETIĆ O MANJINSKIM MEDIJIMA

„Bunjevačka rič" i na Radio „Somboru"

Početkom marta Anita Beretić, savitnik za ravnopravnost polova Pokrajinskog sekretara za rad, zapošljavanje i ravnopravnost polova, bila je gost Nacionalnog savita bunjevačke nacionalne manjine u Subotici. Tom prilikom positila je i Bunjevački informativni centar, što smo iskoristili za intervju za „Bunjevačke novine"

Anita Beretić je, da podsitimo, Somborka, po profesiji je profesor književnosti. U Somboru je radila ko prosvetni radnik, a od 2000. do 2004. godine je bila direktor Radio Sombora. U mandatu prija ovog bila je poslanik u republičkoj Skupštini.

Naše prvo pitanje odnosilo se na budućnost Radio Sombora, di je upravo počelo emitovanje nediljne emisije na bunjevačkom jeziku, plod Bunjevačkog informativnog centra, odnosno Bunjevačkog nacionalnog savita.

- Radio Sombor je vojvođanski medij sa tradicijom dugom preko 30 godina. Osnovan je kao javno preduzeće, zajedno sa „Somborskim novinama" - kaže Anita Beretić. **- Zato mislim da je ispravno reći da je Radio Sombor jedan od somborskih brendova. U jesen 2007. godine radio je privatizovan, ali je od svih ideja koje su stigle sa novim vlasnikom, nažalost, ostalo samo brdo nerešenih problema. Kupoprodajni ugovor je raskinut već u junu 2008. zbog neispunjenih obaveza kupca, a Akcijski fond me je imenovao, na predlog zaposlenih, za privremenu zastupnicu državnog kapitala. Rečju, Radio „Sombor" je pretrpeo transformaciju iz javnog preduzeća u akcioinarsko društvo, s tim što je nakon poništene privatizacije većinski paket akcija, 75 odsto, u državnom vlasništvu.**

Oće li privatizacija manjinski medija o kojoj se dosta divani, donet borbu za njev opstanak, posebno oni manji ?

- Više nije sporno reći da je privatizacija neminovno, verujemo i najbolje rešenje, ali s obzirom na ulogu koju mediji u društvu imaju, posebno mislim na medije koji su osnovi informativnog karaktera, ne sme se izostaviti uloga i odgovornost države, na svim nivoima, za to kako će se i pod kojim uslovima medij prepustiti većinskom vlasniku. Radio Sombor je od osnivanja informativni servis građana i od osnivanja neguje program i na mađarskom jeziku. Od 2000. godine imali smo i romski program, od nedavno emitujemo emisiju na hrvatskom jeziku, a zadovoljstvo mi je da smo upravo dogovorili i uvođenje bunjevačke emisije. Naša namera je bila i ostala da budemo servis svih naših građana, da promovišemo i afirmišemo multijezičnost i multikulturalnost naše sredine. A to je velika odgovornost, ne samo za eventualnog vlasnika i za samu kuću, već i za društvo u celini.

Učestvovali ste u pisanju Zakona o informisanju, koliko on uvažava potribe manjinski medija?

- Donošenje novih medijskih zakona nakon 2000. godine bilo je neminovno. Oni su, pre svega, imali za cilj da depolitizuju medije, da ih oslobode političkih uticaja, pa i zloupotrebe, a sva iskustva i sećanja na uloge medija u kreiranju političkih stavova i vrednosti tokom devedesetih bila su još vrlo živa. Neophodno je bilo i uvođenje reda u etar jer je broj elektronskih medija bilo teško i ustanoviti. To je bio prenatrpan teren, sa utakmicom bez pravila. Idejna osnova regulative je dobra, verujem još uvek i mnoge odredbe koje uže regulišu sve vrste medija, ali se sa samom privatizacijom moralo ići mnogo obazrivije, upravo zbog uloge koju mnogi mediji u društvu imaju. Jer, ako je Radio Sombor dobio regionalnu frekvenciju, između ostalog, i na osnovu programske šeme koja je u većinskom svom delu informativnog karaktera, uz to program je i na jezicima manjina, što je posebna vrednost, onda te obaveze moraju biti predočene kupcu, ili bolje rečeno – država taj svoj interes mora na neki način zaštititi. Novi Zakon o lokalnoj samoupravi „omekšao" je prava države kada je osnivanje glasila u pitanju, pa čak i dopušta osnivanje glasila na manjinskim jezicima. To je pozitivan pomak, ali nije dovoljno.

- Jasno je da lokalni i regionalni mediji vrše ulogu javnog servisa, kako na srpskom, tako u mnogim sredinama i na jezicima manjina, pa je neophodno da se određene obaveze i prava lokalnih samouprava, a kada su naši vojvođanski mediji u pitanju onda naročito i pokrajinskih organa, zakonski regulišu i da medijski zakoni „otvore vrata" ka njima kao partnerima. Izuzetna su zalaganja Pokrajinskog sekretarijata za informacije da osnaže lokalne i regionalne medije, upravo na temelju priče o onome što je njihova velika vrednost – višejezičnost, mulikulturalnost i svojevrsna misija u negovanju tih evropskih vrednosti. Različitost je naša prednost, a ne prepreka. Ako prihvatimo neminovnu činjenicu da privatnik, vlasnik, kupac, mora biti motivisan, pre svega, sopstvenim ekonomskim interesom, što nije sporno, moramo negde i državu

obavezati da brine o onim neekonomskim, već tradicionalnim, političkim i moralnim vrednostima.

Koji su dogovori postignuti prilikom Vaše posite Bunjevačkom nacionalnom savitu?

- Izuzetno mi je drago što sam bila gost Nacionalnog saveta Bunjevaca i što smo imali priliku da razgovaramo o saradnji koju ćemo ostvariti kroz program na Radio „Somboru". Verujem da ćemo vrlo skoro vid saradnje i proširiti. Uprkos teškom položaju Radio „Sombora", mi partnerski nastupamo u ovom skromnom projektu, jer nam je interes obostran i zajednički. Mnogi naši slušaoci su Bunjevci i verujem da će emisija biti pravo osvežene, a Nacionalni savet će u Radio „Somboru" imati partnera sa kojim će zajednički moći da nastupa pred državnim institucijama.

Kaki su vaši utisci o Subotici - gradu sa tušta nacija i nacionalni manjina?

- Ako smem biti i malo lična, mene za Suboticu vežu mnoge lepe uspomene još iz detinjstva, često sam dolazila kod svoje tetke koja je živela ovde i uvek sam se tim dolascima radovala. To je divan grad, na prvi susret će svakog osvojiti. Bogatstvo tradicije i kulture. Ne samo u građevinama, već, pre svega, u ljudima. Imam jako dobre prijatelje ovde i sa istim osećanjima i danas dolazim. Sombor i Subotica nisu rivali, oni su partneri i dobro se razumeju - na mnoštvu jezika na kojima oba ova grada govore - kazala je Anita Beretić na kraju intervjua.

V. M.

BUNJEVAČKI NACIONALNI SAVIT PRIMIO DIREKTORE OSNOVNI ŠKULA

Unapridit nastavu i nagradit učitelje

U petak, 6. marta, Bunjevački nacionalni savit je primio direktore osnovni škula u kojima se uči Bunjevački govor sa elementima nacionalne kulture, ko izborni predmet za učenike niži razreda. Ovaj predmet se pridaje u deset osnovni škula: „Sonja Marinković", „Matko Vuković", „Đuro Salaj", „Jovan Mikić", „Majšanski put", „Miloš Crnjanski", „Matija Gubec", „Pionir", „Bosa Milićević" i „Vuk S. Karadžić", a pohađa ga oko 140 dice. Upravo to je bila i tema razgovora direktora škula koje je u Bunjevačkom nacionalnom savitu primio pridsidnik Nikola Babić i Mirjana Savanov, pridsidnica Odbora za obrazovanje pri Savitu.

Želili smo da pored sastanaka Aktiva učitelja koji pridaju bunjevački govor i direktore upoznamo s ostalim aktivnostima Nacionalnog savita, a posebno kako se odvijaju aktivnosti oko nastave bunjevačkog govora – divani za naše novine Nikola Babić, čiju je redakciju zajedno sa direktorima positio nakon razgovora u Savitu.

– Tili smo čut sugestije kako da unapridimo nastavu, i da im iznesemo naš plan i zainteresovanost da povećamo broj učenika i broj škula di se uči bunjevački govor. Tu smo posebno naveli škule di još nismo uspili da formiramo grupe, a imamo podataka da bi se moglo, to su osnovne škule „Sveti Sava", „Vladimir Nazor" u Đurđinu, „Kizur Ištvan", „Jovan J. Zmaj" i „Ivan Goran Kovačić". Oko tog se još vode preliminarni dogovori. Na osnovu dvogodišnjeg iskustva uvidili smo da ako u jednoj šluli ima podrške direktora, škulskog odbora i učitelja koji je spreman tu nastavu sprovodit, onda se sve lakše organizuje. Tu triba i izuzetno razumivanje učitelja kolega da omoguće dici da pronađu termin pogodan za sve nji, kako bi mogli pohađat nastavu bunjevačkog maternjeg jezika.

Razgovaralo se o još jednom ništa manje važnom problemu koji nije rišen ni sa Bunjevačkim nacionalnim savitom, ni sa Ministarstvom prosvite i sporta Srbije.

To je pitanje finansijske naknade pridavačima ovog izbornog predmeta. Oni se tu dodatno angažuju, a plaćeni su samo za redovan broj časova. Nažalost, mi tu nismo našli podršku ni razumivanje ni u Pokrajinskom sekretarijatu za obrazovanje, ni u Ministarstvu prosvite. To nije samo problem našeg savita, neg i drugi, tako da je to ostalo otvoreno pitanje. Zato naši učitelji rade bez tog dodatnog motiva, novca, a rade jel su se opridilili zato, s velikom voljom da budu uključeni u nastavu i daju svoj lični doprinos afirmaciji bunjevačkog jezika. Na nama u Nacionalnom savitu i škulama je da rešimo da se tim prosvitnim radnicima njev rad i finansijski nadoknadi. Bilo je pridloga da se to učini, na priliku, putem đački ekskurzija, al to ne bi bio dovoljno jak motiv, jel tu nije rič o samo dva sata rada nediljno, koliko se provede u nastavi, tu ima još dosta angažovanja oko pripreme časa. Jel taj čas triba da bude u skladu i sa potribama bunjevačkog jezika, i s jednim modernim trendom, kako bi taj maternji jezik bio prihvatljiv, ne samo za Bunjevce, neg i za i sridinu u kojoj živimo. To zato jel imamo pozitivni naznaka da i drugi žele učit bunjevački i da prate naš časopis za dicu „Tandrčak", koji dobija izuzetne ocine – kazo je Nikola Babić povodom sastanka sa direktorima osnovni škula.

V. M.

STIPAN ŠARČEVIĆ BIO GOST TRADICIONALNI VEČERI UTORKOM U BUNJEVAČKOJ MATICI

Penzija donela vrimena za pisanje

Od kako je očo u penziju završio je Teološki fakultet i pripremio novu zbirku poezije, a sad radi na zbirki pripovidaka. Za Teološki fakultet se odlučio jel ga je oduvik interesovo čovik

U okviru tradicionalni „Večeri utorkom" u Bunjevačkoj matici se 24. februara pridstavio subotički pisac amater, koji piše na bunjevačkom jeziku, Stipan Šarčević uz poetsko-muzički programom „Stipan i prijatelji". Njegovi gosti su bili takođe pisci amateri: Ivan Bašić Palković, Marija Horvat, Geza Babijanović, Gabrijela Diklić, Ana Irmeš, Ljubica Sič, Alisa Prćić, koji su govorili svoje stihove, al i Tamburaški orkestar „Sledbenici Pere Tumbas Haje" sa solistkinjom Tamarom Babić. Na ovoj uspiloj večeri publika je imala prilike bolje upoznat poeziju i prozu šezdesetpetogodišnjeg Sipana Šarčevića, koji je pridstavljen ko inženjer organizacije rada i duovni savitnik.

To je bio povod da Stipana Šarčevića kroz razgovor malo bolje upoznamo.

Kako nam je kazo, nakon završetka sridnje poljoprivredne škule zaposlio se ko poljoprivredni tehničar u zadrugi u Tavankutu. Onda je završio višu školu za organizaciju rada i dobio zvanje indžilira organizacije rada, kadrovik. Al u toj struki je radio svega četri godine. A onda je uslidio period profesionalnog bavljenja politikom.

- Tek kad sam očo u penziju upiso sam Teološko evangeoski fakultet u Novom Sadu, jel su me uvik interesovale nauke o čoviku. Prija fakulteta sam završio osnovnu biblijsku školu i višu biblijsku školu. Na Fakultetu sam diplomiro 2008. godine. Učeći sam steko mogućnost da iđem dalje, al mislim da je ovo za mene dovoljno.

- Jako sam puno čito duovnu literaturu, a s obzirom na to da sam odranjen u tradicionalnoj katoličkoj porodici, teologija me posebno interesovala. Imo sam tušta pitanja na koja nisam imo odgovora, a moram kazat da ji nisam ni puno tražio, jel inercija života me je nosila i nisam imo vrimena za sebe. Ko opštinski kadar postavljan sam u nikoliko firmi koje je tribalo spasavat. Porodicu je vodila supruga. Imamo dvi ćeri, a sad i tri unuke, al, nažalost ne žive ode. Starija, Narcisa, živi u Nimačkoj s porodicom, a mlađa Irisa u Švedskoj - divani Stipan i objašnjava da je za ova lipa al ritka imena zaslužna njegova ljubav prema botaniki.

- Teologiju sam odabro jel sam smatro da će to posli mog individualnog rada na dubljem proučavanju vire, na niki način bit i verifikovano. Kad sam upiso taj fakultet nastojo sam svim snagama da ga i završim. I to me natiralo da detaljnije, ozbiljnije i odgovornije čitam i proučavam, jel triba, osim Bogu, još komegod drugom polagat račun. Na fakultetu imate više smerova, ja sam odabro dušebrižnički, pa sam biblijski psiholog, odnosno duovni savitnik.

Prvi kontakt s književnosti, odnosno poezijom, Stipan Šarčević je imo sa šest godina, prija polaska u školu, zafaljujuć tom što je stanovo u Ljutovu, prikoputa osnovne škule.

- Učiteljica me naučila pismicu napamet, da na školskoj priredbi recitujem. Posli tog sam nastupo po kulturno-umitničkim društvima, školskim priredbama, a jednom prilikom u KUD-u „Matije Gubec" sam napiso scenario za muzičko-poetsko veče. KUD je to dao Književnoj zajednici u Suboticu na reviziju, da vide dal je to u redu, i tadašnji sekretar Radovan Ždrale me je pozvo na razgovor. Tu me je on podstako da se počmem bavit književnošću. Nisam oma počo pisat, sve do nike 1969. godine, kad sam posto honorarni dopisnik Radio Subotice, „Subotički novina" i „Dnevnika". Više sam se bavio žurnalis-

tikom nego književnošću, no, onako za sebe sam ipak piso, još kad sam bio deran, pismice divojčicama, koje nisam sačuvo, jel su bile onako infantilne. Nisam sebe vidio ko književnika u to vrime.

Poeziju je Stipan ozbiljno počo pisat pri kraju svog radnog vika, oko 1990. godine, u Književnom klubu Subotica. Na „Yu eks festu" 1995. godine je dobio „Zlatan prsten" za poeziju, a onda i objavio zbiku pisama „Jablani ravnice". Svoje pisme objavljivo je u „Bunjevačkom kalendaru", u nikadašnjim „Bunjevačkim novinama" i raznim zbornicima razni klubova u Srbiji.

- Što se tiče proze, momentalno pišem kraće pripovitke, i od nji ću sastavit jednu priču koja će ić od oslobođenja do sadašnjeg vrimena. Tribalo bi da bude gotovo do kraja ove godine. A već je gotova druga zbrika pisama „Stari salaš" s kojom sam konkuriso kod Ministarstva za kulturu Srbije za njezino izdavanje.

V. M.

BUNJEVAČKI

I pripovitke i pisme Stipan Šarčević piše na bunjevačkom jeziku.

- Ranije sam piso na srpskom jeziku. Niki su se podozrivo odnosili prema bunjevačkom jeziku, a ja nisam ni razmišljo o bunjevačkom. Al sad u Bunjevačkoj matici mi se rodila želja da doprinesem nastojanju da se standardizuje bunjevački jezik. Znam bunjevački, i mislim da je taj slašarski bunjevački, zbog veće izolacije, čistiji od varoškog koji ima primesa drugi jezika. Osićam potribu da budućim pokolinjima ostavim štogod.

ODRŽANA IZBORNA SKUPŠTINA BKC „BAJMOK”

Pokornić ponovo na čelu

Branko Pokornić je ponovo izabran za pridsidnika Bunjevačkog kulturnog centra Bajmok, 20. marta na Izbornoj Skupštini ovog Centra. Ponovo je izabran i Ivan Lazić za podpridsidnika Centra, a za sekretara je izabrana Slađana Korica. Na sidnici je izabran i novi Upravni odbor od 11 članova, ko i članovi Nadzornog odbora.

U izvištaju o četvorogodišnjem radu, koliko postoji Bunjevački kulturni centar Bajmok, Branko Pokornić je kazo da se počelo brez ičeg, al da je puno tog urađeno: organizovano je 39 manifestacija, a u 17 se učestvovalo koje su drugi organizovali. Za taj rad su dobili priznanje od Bunjevačkog nacionalnog savita.

Ovaj izvištaj Skupština je jednoglasno usvojila, ko i izvištaj Nadzornog odbora, prema kom je Centar lanjske godine poslovo dobro i završio godinu pozitivno. U iznetim planovima za ovu godinu, ko i za naredne četri, su ocinjeni ko dosta ambiciozni, pa su u diksusiji dobili savit da zbog tog uspostave saradnju sa stručnjacima i institucijama, a jedna sugestija se odnosila na to da triba radit na programima za mlade kako bi se uključili u rad Centra.

Stipan Babić, član Skupštine je izno, med ostalim, da triba istražit život i rad desetak znameniti Bajmočana, ko što su vajarka: Ana Bešlić, popo kojeg je papa proglasio svecom Tome Stantić, slikar Stipan Kopilović, učiteljica Liza Vujović i drugi, pa je zamolio sve koji imadu stare slike el podatke o njima da dostave BKC-u.

Podršku radu ovog Centra u svojim kraćim obraćanjima dali su Đurđica Skenderović, pridsidnica Izvršnog odbora Bunjevačkog nacionalnog savita, Ivan Sedlak, pridsidnik Bunjevačke matice, Miroslav Vojnić Hajduk, rukovodilac Bunjevačkog kulturnog centra Subotica. **V. M.**

Novosadski sajam knjiga

Ove godine održan je tradicionalni Novosadski sajam knjiga, od 12.3. - 17.3.2009. Priliku da pridstave svoja izdanja imale su i nacionalne manjine na štandu sekretarijata za upravu propise i nacionalne manjine Izvršnog veća Vojvodine. NIU „Bunjevački informativni centar” se pridstavio sa svoja nova četri izdanja knjiga iz 2008. godine, ko i s „Bunjevačkim novinama” i „Tandrčkom”. Također, svoja izdanja pridstavila je i Bunjevačka marica i časopis „Rič”. Iako je i lanjske godine divana o problemima izdavaštva u redovima nacionalni manjina bilo tušta, rišenja, bar za Bunjevce nisu pronađena. Zato su se u NIU BIC-u sami paštrili kako bi i ode zaživilo izdavaštvo. Knjiga za dicu

„Tandrčak i njegovo blago” I dio štampana je od sridstava zarađeni od prodaje novina, za dvi knjige su dobijena sridstva na pokrajinskom konkursu, dok je jedna štampana u saradnji s Maticom srpskom.

Manju finasijsku pomoć BIC-u pružio je i Bunjevački nacionalni savit. Ništa bolja finasijska situacija nije ni u Bunjevačkoj matici, al se i ode zdravo trude i poslidnji dinar ulažu u pisanu rič - ko jasni trag postojanja bunjevačke književnosti.

U planu NIU „BIC”-a ove godine našlo se četri izdanja, sotim da će izdavačka politika ove kuće bit ne samo kvantitet već i kvalitet izdati knjiga. Koje će svakako dat doprinos očuvanju bunjevačkog jezika ko i njegovoj standardizaciji. **S. K. O.**

IZ ŽIVOTA MARKA PEIĆA KOJI JE BUNJEVCE ZADUŽIO SVOJIM ISTRAŽIVANJOM I PISANJOM (II DIO)

Ričnik, dokaz da bunjevački jezik postoji

Ričnik je počo radit kad je svatio da od Bunjevaca neće bit ništa sve dok ne budu imali štogod da pokažu i čime da dokažu da imajE svoje jezik. Riči su skupljane po cilom prostoru trougla Sombor-Subotica-Baja, di se divani bunjevački jezik. To prvo izdanje Ričnika ima 17.500 riči, a pripravljeno novo, dopunjeo izdanje će imat još 4.000 novi riči

Ako se čovikov rad mož mirit, onda pravljenje ričnika cigurno spada med najveće i najvridnije poslove. A Marko Peić je sa Grgom Bačlijom izdo „Rečnik bačkih Bunjevaca", koje su Matica srpska, Odeljenje za književnost i jezik, i NIO „Subotičke novine" izdali 1990. godine. Osnove na kojima je nasto Ričnik autori su postavili petnajstak godina ranije, a građa koja je u njemu izložena sabirana je po cilom prostoru bačkog bunjevačkog govora, u trouglu Sombor-Subotica-Baja, al je glavnina pobilužena u Subotici i njezinoj neposridnoj okolini. Na svojim mnogobrojnim putovanjima autori su proviravali manje obične riči u Svetozar Miletiću, Somboru, Bajmoku, Tavankutu, Žedniku, Đurđinu i Bikovu, al i u Mađarskoj, u Kaćmaru, Aljmašu, Gari, Bikiću, a poništo i u Tukulji.

U „Rečniku bačkih Bunjevaca" našlo se 17.500 riči, a na njem je konkretno rađeno oko osam godina.

Ideja da se napravi ričnik je u potpunosti bila moja - kaziva danas Marko Peić. - **Sam sam došo na to da od Bunjevaca nema ništa dotleg dok ne budu imali štogod konkretno ko ričnik, da metnu nikom nadležnom na astal, i da mu kažu, izvolite, mi Bunjevci ćemo ovo da izdamo, il, izdali smo ovo radi tog što nismo imali posebne škule, pa ćemo možda na ovaj način**

nikim tragom polako doć do škula da se i tamo štogod od bunjevačkog jezika uči.

Onda sam pričo sa našim ljudima, onima koji su imali niko obrazovanje, bar sridnju škulu, šta misle o tom, dal mogu pomoć, al teško se nalazio čovik koji je pokazivo kako oduševljenje, il da me je bar lupio po ramenu i kazo: Alal ti vera, to je poso! Naime, vidio sam da naši ljudi ne znadu, ne da oni neće, neg ko da postoji jedan skriven stra da ga kogod prati, da će ga ismijat i napravit od njeg šalu zato što ne zna dobro bunjevački jezik. I zbog tog nismo imali takog članstva.

Kako je kazo Marko Peić, on je želio s ričnikom probat napravit štogod, jel je vidio da stvari ne iđu kako triba: iđu dica u škulu, al iz škule ne izađu obrazovani onoliko koliko pruža ta škula.

To je bila jedna velika ideja, na kojoj sam radio sedam osam godina. U tom *Ričniku* ima 17.500 riči, a sad je u pripremi novo dopunjeno izdanje sa još 4.000 novi riči. Kad je *Ričnik* izašo on nam je svugdi otvorio vrata. To je dokument o jeziku, dokaz da postoji bunjevački jezik. Izvolite *Ričnik*, uvirite se!

Marko Peić je sa Grgom Bačlijom, koji mu je pomago u poslu, obalazio dosta mista di je nalazio nove riči il proviravo nike manje obične. Naročito je to bilo važno zbog akcenata u svakoj riči.

Riči su skupljane tako da smo onom ko je bio pismen kazali, molim te, ako ti padne na pamet bunjevačka rič, brez obzira dal vi divanite bunjevački il ne, zapišite kako je tamo izgovaraje, ništa dalje. I tako je to počelo. Onda nismo bili cigurni da je to dobro, jel kad odemo kod drugog, a oni tu rič sasvim drugačije izgovaraje, pa se onda postavlja pitanje koja je prava, ne mož bit obadvi. Tušta nam je pomogo profesor dr Dragoljub Petrović, saradnik i redaktor Ričnika, a Grgo i ja smo se ponašali ko studenti Filozofskog fakulteta.

Akcente sam perfektno naučio, i sad ji niko ne zna bolje od mene, i u bunjevačkom, i u srpskom jeziku. Najviše su pomagali profesori, što se stručnosti tiče, a riči su nam davali mnogi ljudi. Ja bi tamo di je bilo puno Bunjevaca stao med nji i sa njima bunjevački divanio i tako ji navo da i oni divane bunjevački. Inače, ako živite u sridini di se divani i drugi jezik, vi ćete polagano iskvarit svoj maternji. I tako divaneć med Bunjevcima ja sam oma zapisivo riči i šta one znače. Onda sam tu istu rič, možda i nakon dvi godine našo na drugom kraju, u Baji, il u Bajmoku, il slučajno u razgovoru. Ja sam znavo te riči, al nisam znavo kako se izgovaraje, odnosno na koje sve načine se izgovaraje. Zbog tog je profesor Petrović tvrdio da je bunjevački jezik dijalekat. Jeste dijalekat, jel, na kraju krajeva, ako odete u Žed-

nik i provedete nedilju dana, vi ćete čut najmanje 10-20 riči koje nećete čut u Tavankutu. To su dijalekti bunjevačkog jezika.

Sa Grgom, koji je imo kola, nije bio zaposlen, imo je vrimena, a bio je znatiželjan, išo je u okolna mista il u Mađarsku, a posli i u Novi Sad, u Maticu srpsku. Za taj trošak i trud u radu na Ričniku nikad niko njim nije dao ni dinara. Tu je Marko Peić navo primere kako su se skupljale riči.

Onda smo išli u Madžarsku. Dođem do ograde i kažem na madžarskom: Jo nopot, ne znam ja ko je on i šta je, i pitam ga imal tu Bunjevaca da žive. A on priđe na bunjevački, i kaže, ima tu jedno pet šest kuća, to su pravi Bunjevci. Očli smo tamo kod tog čovika i ostali cio dan. I onda krenemo kući po mraku, pa pogrišimo i dođemo na granicu di nas zaustave. Svakako smo mogli proć, al fala bogu, nije se ništa desilo. U Madžarskoj smo našli samo Bunjevce stare od 70 godina i više koji divane bunjevački.

Moja pokojna žena i ja smo bili jedared u Bačalamšu. Iđemo i divanimo bunjevači, a jedan čovik, reklo bi se da je seljak, iza nas par koraka. Mi olakšamo, i on olakša. Reko, šta ovaj sad špekuliše, možda je kaki policajac u civilu. Na kraju krajeva, mi nismo državljani Madžarske, mož svašta bit. I dođemo do jedne ulice di je živio čovik koji je imo sestru u Budimpešti, a ja sam već ranije bio kod njeg. I gledim ulicu, a nema te kuće, ono ofarbali je i popravili, i to me zbunilo, a malo sam se i poplašio zbog ovog što nas je pratio. I mi onda sasvim stanemo, a on pita nas, vi ste Bunjevci? Iđi čovče, kad je to kazo odanio sam. Odgovorim, jesmo, i kažem da tražimo tog i tog čovika. On kaže da je čovik sad uređivo kuću i da mu je tu sestra iz Pešte. Zamislite, dobit Bunjevku iz Pešte, koja još drugačije divani bunjevački. Malo smo još razgovarali s njim. Divani on bunjevački, al zato ubaciva i koju madžarsku rič.

I mi dođemo kod ovog drugog čovika. S njim smo divanili bunjevački, al i on je ubacivo riči iz madžarskog jezika. Sestra još nije očla u Peštu, tu se razveze divan, i iz tog divana se sakupi 20 riči. Ista rič se na dva-tri načina mož čut, sve zavisi u kojem si kraju.

Kako kaže Marko Peić, u skupljanju riči pokrili su Baju i Bačku. I brez tog ovaj poso je bio jako naporan.

Kad smo našli dva izvora iste riči, sad triba tražit treći, da vidimo dal se više u narodu divani ova il ona rič. Pa smo se često vraćali na isto misto. Onda smo to prinosili u druge sveske di smo posli tog upisvali nove, a izbacivali one koje smo već imali. To je bio užasan poso i zato smo tako dugo radili. I još jedna stvar, od ljudi u Matici koji su radili na Ričniku, niko nije znavo bunjevački, pa je to otežavalo poso.

I još jedna zanimljivost koju smo čuli od Marka Peića.

Nije bilo riči koje nikad nisam čuvo. Ja sam rođen na salašu i tamo završio osnovnu školu, a posli sam za svaki raspust provodio kod kuće, na salašu. Tu sam divanio sa seljacima i s radnicima koji su divanili bunjevački jezik, pa sam dobro naučio moj maternji jezik.

I sad se Marko Peić namršti kad se siti nemilog događaja na kraju pripreme *Ričnika* za štampu.

Sve je bilo gotovo, završili smo velik poso, kad kogod primeti da su riči pomećane po azbuki a ne po abecedi. Ajd onda ponovo! Tribalo je sve prisložit, ne samo po početnom slovu riči neg i po svim slovima u svakoj riči. To nas je iscrpilo do krajnji granica. Al onda je *Ričnik* štampan. Ja sam tu pogrišio u naslovu, pa je štampan ko *Rečnik*, al novo dopunjeno izdanje će bit *Ričnik*.

Za taj novi *Ričnik* počele su nam stizat nove riči oma posli izlaska iz štampe prvog. Ima ko je poslo čitave sveske, al tu je bilo i već uvršćeni riči. Bilo je i pouda da napravim ričnik i za druge jezike, al ja to ne možem, ne znam kako se njeve riči tačno akcentuju.

DOKAZ O JEZIKU

U tom Ričniku ima 17.500 riči, a sad je u pripremi novo dopunjeno izdanje sa još 4.000 novi riči. Kad je Ričnik izašo on nam je svugdi otvorio vrata. To je dokument o jeziku, dokaz da postoji bunjevački jezik. Izvolite Ričnik, uvirite se! – kaže Marko Pejić.

Više puti smo se vraćali na divan o novom, dopunjenom izdanju Ričnika koji je još prija nikoliko godina Marko Peić prido u Maticu srpsku u Novom Sadu. On kaže da ne zna dal će doživit da se to dopunjeno izdanje pojavi, al i ovo prvo je zdravo značajano, jel jedan jezik nije ništa bez ričnika. **V. M.**

OKUPLJANJE TAVANKUTSKI ĐAKA IZ 1951/52. ŠKULSKE GODINE

Poziv bivšim učenicima

Ko završeni učenik Učiteljske škule, s još desetak mlađi učitelja, dobili smo prvo postavljenje u selu Tavankut u terenske škule pored mađarske granice škulske 1951/52 godine za uzrast dice od I - IV razreda (kombinovana odilenja).

Poletnim radom dica su nas zavolila i iz ti pobuda je uslidio pridlog bivši učenika, ko i učitelja, da se okupimo i proslavimo ponovni susrit. Objavljene su slike obadva odilenja, kako bi se podsitili i pripoznali, i u međuvrimenu uzajamno ugovorili okupljanje.

Susrit zakazivamo u centralnoj škuli „Matija Gubec" el direktno u škuli „Zlatni kraj", u petak 24. 4. 2009. godine u 15 sati.

Vaš učitelj Zoltan Kujundžić
Subotica M. Radnića 6/a
Tel: 562-504

SIĆANJE NA KADGODAŠNJE OBIČAJE

Spremanje za Uskrs

Kad je prošla Cvitna nedilja, dolazi Velika nedilja. Onda se već počelo pomalo spremat za Uskrs. Spremalo se oko kuće i salaša, trava kreće pa se bašče kopale, cvatalo je i prvo prolićno cviće. I u kućama se pravilo veliko spremanje. Moralo je sve bit čisto i na svom mistu. Muškarci su počeli radit na njivi prve prolićne poslove. Radilo se u ponediljak, utorak i sridu, a na Velik četvrtak se radilo samo do tri sata, a posli nisi mogo nikog vidit na njivi. Žene su skuvale užnu koja je bila u tri sata, a ne na podne ko drugi dana. Pekla se pogača s makom, rogačom el s osimljom, koju zovu još i kruv Svetog Ivana.

Ona se nije sikla već se lomili komadi, zato što je i Isus lomio kruv i davo apostolima na poslidnjoj večeri, di su poslidnji put bili svi zajedno Isus i dvanajst apostola. Kad se namiri josag i počme se smračivat išlo se u crkvu na misu, a posli mise se još ostajalo duže, pa se molila žalosna krunica i pivale svite korizmene pisme. U kadgodašnje vrime crkve su bile naritko, pa kome je crkva daleko išlo se pod križ, a križova je bilo dosta nuz put, nuz njive i salaše. Tamo su svi zajedno na glas molili krunicu i pivali svete pisme. Išli su mladi, stari i dica. Čerez tog što je i Isus posli večere išo na Maslinsku goru da se moli, a apostolima je kazo: Molite Boga da ne padnete u napast, to je poruka i nama da se molimo. Sutradan je Velik petak, najžalosniji dan u godini, al zdravo velik svetac. Na Velik petak se strogo postilo i ni se ništa radilo. Išlo se na kalvariju el u crkvu na govorenje. Momci obučeni u svečano odilo čuvali su božji grob, ko stražari redom po dvojica. Molio se put križa, a ko nije išo u crkvu taj je kod kuće molio i tako u molitvi i postu provo dan. Žene su za ručak ispekle suve pogače el lepanje, krumpira u kori, pekmeza, pucale se kokice, a za užnu se kuvala soparna čorba s paradičkom. Na Veliku subatu se postilo, al se zato pripravljalo za Uskrs, pekli se sitni slatki kolači, klalo se jagnje. Kuvala se šunka, divenica i jaja. Pekli se pleteni kolači, čistio se ren, a posli podne se nosilo u crkvu da se posveti. Metne se od svačeg po malo u kaku lipu kotericu, a pokrije se bilom šlingovanom salvetom. Obično je svaki nosio svetit u crkvu, a koji su bili daleko od crkve oni su nosili na koli nji više komšija zajedno, to se ilo zvalo posvetlište. Još da kažem da se kadgod sva čeljad ispovidila i pričestila prid Uskrs. Na Uskrs ujtru rano se išlo pod križ molit, jel su kod kuće svi zajedno molili. Ručalo se posvetlište pripravljeno na bilom šlingovanom čaršapu. Taj uskršnji ručak je svima slatko pao, a kako i ne bi posli korizmene posti. Posli ručka se išlo u crkvu na misu, a domaćica je skuvala svečanu užinu. Jedni drugima su čestitali srićan Uskrs. Svi su bili veseli a za mlade se pravila kaka igranka sa svirkom.

Sutradan je drugi dan Uskrsa el Vodeni ponediljak. U nedilju ujtru rano su žene išle na Isusov grob, al on nije bio tamo, uskrsnio je. Vidile se anđela koji njim je kazo da je Isus uskrnsio i da jave njegovi učenicima. Žene su to javile učenicima a i drugom svitu, ta se vist brzo razglasila, pa su svi o tim divanili a najviše žene. Židovi kad su čuli da divane da je Isus uskrsnio pa čim vide dvi, tri žene zajedno na sokaku, polivali su ji vodom da se raziđu, čerez tog se zove Vodeni ponediljak. Al se taj događaj nije zaboravijo ni dan danas. Muškarci su ženski svit polivali vodom, a ženske su našarale jaja pa davali dicama i polivačima. Momci su taj običaj vrimenom malo ulipčali, išli su polivat cure na karucama obučeni u svečanu narodnu nošnju i s jednim el dva svirca, a cure su ji dočekale obučene u sefire. Kadgod se polivalo kod bunara ladnom vodom, pa kad pođu cure su ji zakitile s cvićom iz svoje bašče i počastili ji kaki sitni kolačima.

Naši mladi Bunjevci i sad drže taj lip običaj polivanja, samo što je i to sad malo modernije ko i sve drugo. Iđu s autima svečano obučeni, cure polivaje parfemima i kolonskom vodom pa cila soba zamriši.

Cure dočekivaje polivače obučene u svečano ruvo. Napripavljaje svega s čim će nudit polivače: rakije, likera, kafe, piva el špricera. Zasviraje, zapivaje koji bećarac i zaigraje kolo, pa krenu dalje da što više cura obađu. Sutradan se pripovidalo koja je cura koliko polivača imala.

Ana Vojnić Kortmiš

Kad se čavrgan mogo zamomčit

Kad se čavrgan počo otimat, katkad je zapitkivo starije kad će se već moć ić momčit. Na to su mu stariji odgovorili: „Moćeš se ić momčit kad mogo odnet džak žita na tavan".

Džak žita je težak 50-55 kila i kad ga kogod nosio na tavan jednom se rukom moro pridržavat za tanke pričage listava. Kad je došo do praga na vratima tavana onda je moro smoć toliko snage da ramenom s leđa pribaci džak tereta na tavan. Po tom je starijima bilo mirilo snage, zrilosti za čavrgana da je staso za momka.

A.Stantić

PRIPOVITKA O SKROMNOJ, VRIDNOJ I TALENTOVANOJ TAVANKUĆANKI

U duši Bunjevke pisma i kolo

Nataša Horvat, rođena prija 30 godina u Ljutovu, iz ditinjstva se sića da je s mamom volila ić gledat svatove, a onda se nuz mamu vaćala u kolo, al borme i zapivala. **Kad se samo sitim**, kazla je Nataša, **kad smo išli gledat u ljutovački dom gostovanje kakigod pivača a ja gledam i zavidim i harmonikašu, al borme i onom ko piva**. Sagovornica dalje pripovida da je u folkloru zaigrala sa sedam godina. **Prve igre su bile „srdiš se dušo" i „rokoko". Naravno, taka mala oblačila sam se u bili šling. Imala sam želju da sviram na harmoniki, nažalost ostala je samo želja. U škuli i u crkvi sam pivala u horu. Moji su bili skromnog imovinskog stanja i samo sam išla u škulu osam razreda. Naravno da mi je žavo, al virujem da ni mom baći nije bilo lako kad je kazo da ne možem ić dalje u škulu. Posli tog sam se 1992. godine počela ozbiljnije bavit folklorom u tavankutskom BKC-u.**

Volim pivat, volim igrat

Sićam se, nastavila je pripovitku Nataša, **kad je u Rumi 1994. godine održana smotra folklora. Sve mi lipo i tamo zapivam prvi put javno i osvojim drugu nagradu s pismom „Volila sam oči zelene". Imala sam veliku tremu. U Tavankutu se snimala TV emisija „Čaša vode sa izvora". Imala sam čast da igram al i da pivam pismu „Oj livado rosna travo". I Zvonko Bogdan je učestvovo i pofalio je moje pivanje, to mi je zdravo prijalo. Prvi džeparac u markama sam zaradila pivajuć u kafani „Bunjevka" s grupom „Džepno izdanje". U isto vrime sam u „Jukomu" radila sezonske poslove priko nedilje a vikendom pivala. Volim svaku pismu**, kazla je Nataša, **koja mi dobro legne i lako je otpivam. Volim pisme pokojne Silvane Armenulić. Ove godine sam nastupila na dva prela u Bajmoku i u vićnici Gradske kuće, a pivala sam preljsku pismu „Kolo igra tamburica svira". Mojeg čovika Miroslava sam upoznala, ta di bi na drugom mistu, neg na folkloru.**

Ima ji sad četvero

Kad sam se udala za Miroslava imala sam 18 godina. Imali smo lipe velike, al odvojene, svatove. Zdravo smo se iznenadili kad su nas prid crkvom dočekali drugovi iz BKC-a, čestitali i poklonili mi narukvicu, a Miroslavu lančić s ugraviranim imenom BKC-a. To nam je zdravo drag dar. Njev brak danas krase dva derana, Marko (7) iđe u I razred i Milan (11) koji je đak V razreda i odlični su đaci. Sluha za muziku ima Milan i igra folklor u BKC-u u mlađoj grupi.

Kako žive Horvatovi

Oni žive u Gornjem Tavankutu nedaleko od centra. Nažalost, Miroslav je nedavno osto brez posla pa žive zdravno skromno. Nataša je domaćica i brižna mama. Marko je mali i sidne mami u krilo, dok je Milan skoro visok ko mama pa se ne mazi. Voćnjak, bašča, josag, golubovi su ono što imadu nuz zemlju. U Natašinom pridsoblju ima taliko lipog cvića da prosto mož oči odmorit dok se gleda adam, hibiskus i drugo cviće.

Utisak za kraj

Mama i brat su mi podrška u pivanju. To me drži da istrajem i di me zovu da iđem pivat. Dica su sad već veća pa mogu to malo ostat brez mame. Kad obučem nošnju, a pivam bunjevačke pisme, osićam da sam „nika velika", onako drčna Bunjevka. Zdravo volim i divan bunjevački. **M. H.**

DIVAN S MIROSLAVOM MERKOVIĆOM

Našo salašarski mir

Prije sedam godina Miroslav B. Merković je ostavio sve „blagodeti" varoškog života i očo živit na salašu. Ode, u oazi i riznici prirode našo je svoj mir.

Ljubav prema konjima prisudna

Štogod se u meni prilomilo, imo sam argumente da napuštim varoški život, jel konje nisam imo di držat, i osićam da bi poludio da sam osto u varoši - iskren je Miroslav. U donošenju odluke o preseljenju važno je bilo poznanstvo sa Mirkom Babičkovićom, koji je prvi kupio salaš i priselio konje. Ukazala se prilika da budu komšije i više se nije razmišljo ni tren. Salaš koji je kupio bio je zapuštan, al ga je ubrzo dovo u red. Napravio je đermu, obziđo stare zidove, saziđo je i mijanu, kako kaže Miroslav, za sad ona nema ime. To je kutak di se ljubitelji konjarstva skupljaje i iz sićanja el sa stari fotografija pribiraje po uspominama s hipodroma. Miroslav je bio direktor hipodroma, al smatra da je važnije, što je nuz njega ko trenera stotinjak dice naučilo jašit konja. Trenutno u košari drži tri konja, dvadesetdvogodišnjeg Durcača, mladu nadu Čivas Regal, koja je tražena za trku dvogodaca i italijanski šampion Andraj koji je po međunarodnim hipodromima već zaradio tušta novaca.

Fali mu tvrdi put i telefon

Iako mu je žena rodom sa salaša, ona varoš nije mogla ostavit. Dođe ode obać Miroslava par puti misečno. U varoši ima i dvi ćerkice a i mater mu tamo živi. Miroslav je opet rodom iz varoši, al je u ditinjstvu kod majke na Hrvatskom Majuru često čuvo josag za vrime raspusta i zavolio je slašarski život.

Salaš na kojem on živi ima izbušen bunar, unutri potpali parasničku peć koju loži s granjom, ogrizinama i čutkama. Salaš mu je na površini od 1,5 hektara, za sopstvene potribe na zemlji sije ditelnu i zob. Konji dosta poidu al ima on i kokoške ko i vijetnamske mangulice. Uspije finansijski izdržat jel radi tušta.

Živio sam u centru varoši i znam za pogodnosti ko i mane takog života, meni ode samo tvrdi kameni put nedostaje da se ne lomatam po ovom blatu, ko i fiksni telefon koji nije toliki problem, jel imam mobilni. Kuvam sam sebi, a ni dosadno mi nije. Imam dobar komšiluk, zimi se viđamo po disnotorima a liti s konjima odjašemo do mijane u Bikovu - divani nam Miroslav.

S. K.

SNALAŽLJIVOST

Miroslav B.Merković je bio jedan od prvi taksista u varoši, počo je 1971. godine i vozio je deset godina. Sića se da u to vrime nije bilo tabli za vozila nego se svaki taksista snalazio tako što je piso svoje ime el kaku oznaku.

KRIŽ U AVLIJI

U avliji Miroslavovog salaša je i križ iz 1912. godine. Križ je važan za okolnu čeljad iz više razloga. Tako za Veliki četvrtak postavi s komšijama reflektore oko njeg i već se na noć skupe čeljad. Ti četri dana do Uskrsa pa do zalaska sunca križ se ne ostavlja sam. Skupi se i po pedesetak čeljadi i katoličke i pravoslavne vire.

PROMOCIJA NOVOSADSKOG POLJOPRIVREDNOG SAJMA U SUBOTICI

Pozivnica za izlagače i positioce

Svakog prolića održava se sad već tradicionalni i izdravo poznati Poljoprivredni sajam u Novom Sadu.

Zbog tog su se čeljad isprid Novosadskog sajma 11. marta u Velikoj vićnici Varoške kuće potrudila iznet tušta stvari koje će positioce dočekat ove godine.

Bojan Gajić, izvršni direktor za sajamsku dilatnost istako je da najstarija sajamska kuća u Srbiji tokom godine organizuje 12 sajamski priredbi u 12 termina. Na svima njima izlaže oko 5000 izlagača, a zanimljivo je da broj positioca koji obađu hale primašiva milion i po čeljadi. Prija četri godine je izgrađen kongresni centar di se održavaje naučni i edukativni skupovi. Posebno značajno misto zauzima 76. poljoprivredni sajam, koji će se ove godine održat od 9. do 16. maja.

Organizatori su napominili da će se spisak izlagača zaključit do početka aprila. Prijavljeni su svi najveći dileri iz Kine, Indije, Amerike u oblasti mehanizacije, a od novi izlagača su interesantni proizvođači ambalaže iz Italije. Na sajmu su pridviđene i novosti u vidu organizacije positilaca, što bolje ponude razni popusta i akcija. Do 1. aprila trajaće akcija u lokalnim samoupravama koje triba da animiraje seljake da kolektivno posite sajam nuz povoljnu cinu ulaznice uz mogućnost da ji organizatori upute u sve nejasnoće. Cina još nije određena, čeka se da je formiraje prema prilikama. **S. K.**

BUNJEVAČKA ZDILA: ZA VAS OVOG PUTA PEČEMO SPUŽIĆE

Kad prođe uskršnji post pridlažemo vam da opravite ove spužove. Znamo, nije to bunjevački recept, al ako oćete da budnu baš ukusni onda ji pravite s pravim bunjevačkim mekanim sirom.

Za spužiće vam triba:
½ kile sridnje debeli kora za pitu
½ mekanog sira
1 pavlaka
1 prašak za pecivo
1 deci ulja
4 jaja

Jedno jaje umutit s ½ kile mekanog sira, dodat 1 prašak za pecivo, ulit i 1 deci ulja, zatim metnit po pavlake i smesu na kraju razmutit s malo kisale vode i posolit po ukusu. Onda uzet četri kore za pitu, pa jednu po jednu mazat i slagat jednu na drugu. Ne triba zdravo mazat da ne bi teklo napolje. Ove namazane četri kore triba urolat i tako sve ostale redom. Onda urolane kore umotat u foliju, pa metnit u zamrzivač da se stegnu. Tako stegnute ji izvadit i po širini sić na koturove - spužove. Spužove slagat po taci za pečenje, koju triba namazat s uljom. Onu polovinu pavlake umutit s tri jajeta, malo posolit i malom kašikom prilit na svako parče tista. Ko voli mož po njima posut i malo susama. Izmed spužova na taci mogu se mećat male kockice margarina, to za one koji vole malko masnije tisto.

Tisto se peče na 200 C oko dvadesetak minuti - dok ne porumeni.

Kad se izvadi iz lerne ostavite malo da odane pa povadite i možte služit oma vruće jel posli ladne. Dobri su za ist i posli par dana jel se ne udrvene. **S. K. O.**

Sveci koji se spominjemo

Prid nama je Velika nedilja u kojoj se spominjemo veliki događaja u našoj viri.

Na Velik četvrtak se spominjemo Isusove poslidnje večere koju je večero sa svoji dvanajst apostola prija svoje smrti. Posli večere je Isus očo na Maslinsku goru molit se Bogu, a apostolima je kazo: Molite se da ne padnete u napast, a kad se vratio našo je apostole da spavaje jel i je savlado san. Jedan od dvanajst apostola koji se zvavo Juda, izdo je Isusa za trideset srebrnjaka Židovima i kazo njim: Kojeg ja poljubim to je Isus. Židovi su Isusa vezali i odveli Ani, velikom svećeniku koji je bio Kajfin tast. On ga je ispitivo pa tako svezanog poslo Kajfi di su ga ispitivali, rugali mu se i udarali ga, a ujtru oko šest sati su ga odveli kod Poncije Pilata da ga osudi na smrt. Pilat je opro ruke prid njima i kazo: Ja ne nalazim nikake krivice na njemu da bi zaslužio smrt. A svit je viko na sav glas: Raspni ga, raspni ga!, Onaj isti svit što je na Cvitnu nedilju viko: Blagoslovljen koji dolazi u ime Gospodnje. Pilat je tio Isusa bičovat pa puštit a Židovi su vikali: Ako ovog puštiš nisi prijatelj caru. Tako su Isusa osudili na smrt, okrunili ga s trnovom krunom i metnili mu na rane teški križ da nosi. Isus je triput pao pod križom jel je bio slab i izmučen. Pa su Židovi mislili da će umrit na putu, a želili su da umre na križu, zato su jednog čovika koji je išo s njive Šimuna Cirinejca natirali da ponese Isusov križ do Golgote, di je bio razapet na križ. Onda je postala tama po svoj zemlji. Veliki crkveni zastor se sam raskrinio uzduž po sridini. Isus je umro na Velik petak posli podne u tri sata po našem vrimenu. Svit se razbižo a tušta nji je kazalo: Ovo je zaista sin Božiji. Juda kad je vidio da je izdo pravednika, uzo je srebrnjake i odno svećenicima, a oni nisu tili primit, zato ji Juda bacio u crkvu, pa očo iz grada i obisio se. Jedan pobožan čovik Josip Arimateljac je tražio Isusovo tilo od Pilata i saranio ga u novu grobnicu di još niko nije bio saranjen, a na vrata su navalili velik kamen. Židovi su poslali stražare da čuvaje grob. Na Veliku subatu je Isus bio u grobu a u nedilju je uskrsnijo iz groba, zato se i zove Uskrs. To je kod nas najveći svetac kad je Isus pobidio smrt, pa i nama svima davo nadu u uskrsnuće iz mrtvi i život vični. **A. V. K.**

BUNJEVAČKI NACIONALNI SAVIT KO NACIONALNI PRAZNIK OBILUŽIO ŠEST GODINA RADA

Saviti ko zaštita manjina

O brojnim rezultatima rada za protekli šest godina kazo je dokumentarni film, a ostalo su kazali dobitnici priznanja Bunejvačkog nacionalnog savita, naglašavajuć da se iđe u dobrom pravcu - ostvarivanju nacionalnog identiteta

Po šesti put bunjevačka nacionalna zajednica je proslavila svoj nacionalni praznik, 23. februar, dan kad je osnovan Nacionalni savit bunjevačke nacionalne manjine. On je obilužen svečanošću u Velikoj vićnici Gradske kuće, nuz tušta gostivi, al nažalost, samo s jednim pridstavnikom države Zoranom Prćićom, načelnikom Severenobačkog okruga. Formiranjem Savita Bunjevci su, kako je u uvodnoj riči kazano, posli 1945. godine ponovo ostvarili pravo da budu Bunjevci, iako su oni na ovim prostorima već više od tri vika, sa svojom istorijom, običajima i nacionalnim identitetom. I kako je ode kazano, saviti su formirani na osnovu Zakona o nacionalnim savitima, zbog ostvarivanja prava na samoupravu u oblasti kulture, obrazovanja, obavištavanja i službene upotribe jezika i pisma.

U najkraćem, o radu Bunjevačkog nacionalnog savita divanio je njegov pridsidnik Nikola Babić, a onda je detalje rada pripuštio da iznese dokumentrani film. Tu je bilo kazano sve, od osnivanja Savita, priko najvažniji okupljanja, do rada svi kulturni ustanova, pa su se vidila obilužavanja svi praznika, festivala, održavanje naučni skupova, pravljenje „Bunjevački novina", radio i TV emisija.

Posli tog su dodiljena priznanja Bunjevačkog nacionalnog savita, a nji su dobili: Srpska akademija nauka i umetnosti, ogranak u Novom Sadu, Matica srpska u Novom Sadu, posthumno akademik dr Slavko Gavrilović, zatim dr Dragoljub Petrović, dr Drago Njegovan i Nevenka Bašić Palković. U ime dr Čedomira Popova, pridsidnika Srpske akademije nauka i umitnosti, ogranka u Novom Sadu, koji je bio spričen da dođe na svečanost, pismo je pročito Dragan Tubić. U njemu se on zafaljiva na priznanju i na saradnji. A onda je akademik dr Zoran Kovačević, čestito praznik bunjevačke zajednice i kazo:

- Mi iskreno želimo prosperitet bunjevačke nacionalne zajednice u svakom pogledu i sa zadvoljstvom pratimo kako se posle višedecenijskog pokušaja potiranja nacionalnog identiteta prvi put svest Bunjevaca budi. Jasno je da je najznačajniji zadatak postao razvoj jezika kojim govore Bunjevci. Jer jezik je sama suština nacionalnog bića - kazo je dr Kovačević, navodeć Nemanjićevu rečenicu da je bolje izgubiti i najtvrđi grad nego jednu jedinu rič svog jezika, a isto se može kasti i za narodnu tradiciju.

- U našem multinacionalnom, multikulturnom i multikonfesionalnom društvu u Vojvodini od velikog je značaja da svaka nacionalna zajednica može da neguje svoj jezik i kulturu, da čuva svoju tradiciju i da u vezi sa tim postoji široka tolerancija. U tom pogledu formirani su nacionalni saveti nacionalnih zajednica preko kojih se utiče na odlučivanje u oblastima koje su važne za očuvanje nacionalnog identiteta. Međutim, bilo bi veoma loše iskorititi ovu mogućnost za odvajanje, a toleranciju treba shvatiti kao nemešanje u tuđe poslove – kaže dr Kovačević, navodeći prisutnost sve većeg insistiranja na različitostima.

- Različitost ne sme biti prepreka, niti sme biti iskorišćena kao pokušaj nametanja dominacije jedne nacije nad drugom. Naša pokrajinska vlast trudi se da propisima i raznim merama afirmiše pravni status nacionalnih zajednica. Ovo treba shvatiti uglavnom kao mogućnost i podršku, jer koliko će se tog prava zaista ostvariti zavisi od angažovanja nacionalnih saveta i članova zajednice. Mislim da je to Bunjevački nacionalni savet dobro shvatio. Ali, jedan od ključnih momenata ostvarivanja prava je obrazovanje najšire populacije u svim segmentima i stvaranje među Bunjevcima jedne, tako da kažem, intelektualne elite koja će znati da artikuliše najvažnije potrebe zajednice. U tom pogledu ja vam želim mnogo uspeha, a Srpska akademija će uvek biti

spremna na nastavak saradnje.

Dr Drago Njegovan, Muzej Vojvodine - Novi Sad, povodom dobijanja priznanja izrazio je svoju zafvalnost ovim ričima:

- Poštovani Bunjevci, želim da izrazim svoju najveću zahvalnost. Vi ste, Bunjevci, istorijska nacija, koja je prolazila kroz razne „scile i haribde" istorijskih iskušenja, i gubila deo svog nacionalnog identiteta sve do najnovijeg vremena, a ono što je preostalo dočekalo je, nadajmo se, ovaj, srećniji 21. vek. Ma koliko nam pričali bajke o uranilovkama, ipak je skup identiteta, nacionalnih, inteligencijskih i kulturnih i raznih drugih, a vi svoj identitet imate, vi se za njega borite, vi ga negujete, i svakog dana na svakom mestu ga potvrđujete, stičete priznanje, poštovanje, razumevanje drugih i drugačijih identiteta. Neka tako i bude. Ja nisam uradio mnogo, ali ako i drugi budu uradili toliko, bilo bi dovoljno. I zato, neka se uz „Bože pravde", srpsku himnu, i dalje čuje bunjevačka svečana pesma „Podvikuje bunjevačka vila".

Subotičanka Nevenka Bašić Palković se obratila skupu, iskreno dirnuta priznanjom.

- Dragi moji Bunjevci, sad mi je srce na mistu, fala vam! Ovo moje priznanje je priznanje i svim članovima Savita, mojim saradnicima. Ovo triba da je nauk mladim istraživačima da ovako nastavimo, objedinjeni, zajedno, odlučni, neprikosnoveni za svoja prava koja nam ova naša država garantuje. Mislim da svako onaj ko nas negira, ne priznaje, ko nas svojata, krši zakone ove države, a onda taj triba dobro da se zamisli šta radi. Mi znamo šta radimo.

V. M.

PRIZNANJA

Dodiljena su priznanja Bunjevačkog nacionalnog savita, a nji su dobili: Srpska akademija nauka i umetnosti, ogranak u Novom Sadu, Matica srpska u Novom Sadu, posthumno akademik dr Slavko Gavrilović, zatim dr Dragoljub Petrović, dr Drago Njegovan i Nevenka Bašić Palković.

JAJE KO SIMBOL NAJVEĆEG KRŠĆANSKOG SVECA - USKRSA

Pobida života nad smrti

Uskrs je najveći i najstariji kršćanski svetac, obilužava se još od apostolski vrimena. Uskrs se ubraja u pokretne svece, što znači da ne minja dan, al minja datum kad se slavi. Najranije mož bit 22. marta po julijanskom, el 4. aprila po gregorijanskom kalendaru, a najkasnije pada 25. aprila, odnosno 8. maja

Irena Vuković, članica slamarske sekcije U.G. „Bunjevačko kolo", svoje penzionerske dane provodi u pravljenju raznorazni predmeta i slika od svakojaki prirodni materijala. Naročitu pažnju posvećiva farbanju i ukrašavanju jaja. Da je tehnika tušta, uvirila sam se lično dok sam ji gledala kako rade.

Snaš Irena pravi jaja neobične lipote, koja svojom egzotičnosti i jedinstvenim stilom plene pažnju posmatrača.

- Već dugi niz godina se bavim ukrašavanjom uskršnji jaja. Taj poso mi pridstavlja veliko zadovoljstvo i na mene diluje opuštajuće. Jednostavno se pripuštim radu i zaboravim na sve probleme - kaže snaš Irena i dodaje - **kad sidnem radit, razne ideje počnu same od sebe dolazit.**

Svakodnevno tokom cile godine stvara snaš Irena unikatna ručno naslikana jaja i jaja ukrašena slamom i drugim ekološkim materijalima. Cilim svojim bićom se unosi u ukrašavanje svakog jajeta pojedinačno. Pokadkad joj je za izradu samo jednog potriban i cio dan. Pored velikog broja kokošiji, nađe se tu i po koje pačije, guščije i morčije jaje.

- Godišnje napravim nikoliko stotina jaja, ja ne želim iznevirit svoje stalne mušterije, ko ni drage rođake i prijatelje, kojima su ona najlipši poklon za Uskrs od mene. Jednom sam iz Nimačke imala porudžbinu za čak 1.000 uskršnji jaja. Nuz puno truda i svesrdnu pomoć moje ćerke Ksenije uspila sam ji na vrime napravit i isporučit - ponosno pripovida Irena.

Primerci nesvakidašnji i nadasve fascinantni uskršnji jaja koja pravi ova vridna Somborka obašli su svit. Na uskršnjoj izložbi u Kanadi jedno je svojom lipotom zasinilo sva ostala i osvojilo laskavu titulu najlipšeg uskršnjeg jajeta.

S umitnosti ukrašavanja jaja se bavi i Vesna Stević iz Sombora, također članica slamarske sekcije U.G. „Bunjevačko kolo". Uglavnom ji radi u tehniki slame i bušena jaja, takozvana rišelje.

- Da bi se od običnog jajeta dobio umitnički predmet, potribno je dosta vrimena i truda, a prija svega volje i želje - kaže Vesna.

- Godišnje napravim na desetine jaja, koja uglavnom poklanjam dragim osobama, a poniko i prodam. Za pojedine primerke potribno mi je i više od dva dana rada, al nije mi teško, jel inspiraciju mi daje zadovoljstvo na licima ljudi koji ji gledaje i dive se mojim uskršnjim jajima. Često se probudim usrid noći, jel mi je sinila nika nova ideja za ukrašavanje jajeta. Oma ustanem iz kreveta i bacam se na poso. Taj stvaralački poriv koji me goni naprid i tira da stvaram dalje, jači je od svega.

T. Bošnjak

FABERŽEOVA JAJA

Karl Faberže je bio čuveni ruski juvelir, pravi umitnik u izradi skupocini predmeta od zlata, slonovače i dijamanata. Njegova najbolja dila su svakako uskršnja jaja, koja su naručivali i kupovali bogati članovi društva. Svojom lipotom i skupoćom se posebno ističu ona koja je napravio za rusku carsku porodicu Romanov. Prilipa Faberžeova jaja ukrašena dragim kamenjom car Nikolaj II je za Uskrs poklanjo carici, princezama i svojoj materi.

RIŠELJE JAJA

- Da bi se jaja ukrasila ovom zanimljivom tehnikom, potribno je najpre čiodom probušit po jednu jamicu na vrvu i na dnu jajeta, a zatim izduvat sadržaj. Slideći korak je oslikavanje, a potom slidi bušenje jajeta po želji malom bušilicom i na kraju lakiranje - objašnjava tehniku rada gospođa Vesna.

U GERONTOLOŠKOM KLUBU „CENTAR II” OTVORENA IZLOŽBA

Jaje ko umitničko dilo

Subotičanin Stipan Raletić 17. marta je otvorio nesvakidašnju izložbu uskršnji jaja. Izložbu u prostoru Gerontološkog kluba „Centar II” svojim prikazom otvorio je David Kecman Dako, somborski novinar i književnik, koji je nadahnuto divanio o Raletićevoj vištini s kojom brusi ljusku jajeta. Jel, specijalnost ovog, slobodno možmo kazat umitnika, jeste pritvaranje lupinje jajeta u čipku, i to sičenjom i brusenjom. Ono što nakon tog ostane prava je čipka, jel od lupinje jajeta ostane vrlo malo. David Kecman Dako je uoči izložbe šeto med positiocima, gledo i slušo, pa je na kraju kazo, ljudi gledaje i komentarišu – „Au!”, i to je najbolja kritika koja se mož dobit. Triba kazat da je otvaranje izložbe privuklo nevirovatno tušta publike, koja nije mogla ni stat u ne baš mali prostor Kluba, što divani o interesovanju, al i o poštivanju rada Stipana Raletića. Otvaranje je ulipšala i dičja baletska grupa čiji je ples oduševio publiku. **V. M.**

KAKO ŽIVE BUNJEVCI U GARI, U MADŽARSKOJ

Muško prelo – „Kokoš bal”

U Gari, pored sela Riđice, 28. februara održano je tradicionalno muško prelo - „Kokoš bal”

Ovaj narodni običaj datira još od prija I svitskog rata, al je posli njega, nažalost, nastala jedna dugačka pauza. Tek oko 1970. godine običaj su obnovili, u najvećem broju Bunjevci, iz Gare. I danas je to tako, jel program i muzika su uglavnom bunjevački. No, to ne znači da se vesele samo naša čeljad, već na prelo dolaze i drugi narodi s kojima živimo ode: ovdašnji Madžari i oni koje zovu Čangoši (kolonisti iz Rumunije - oblast Moldavija) i Nimci.

Ovaj „muški bal” - „kokoš bal”, je sićanje na Isusovu poslidnju večeru, a održava se noć prija uskršnjeg posta.

Prija su momci na bal donosili za ist ono što su njim njeve žene spakovale. Cilu noć su mulatovali nuz tamburaše, kartali se i divanili, a tako je bilo i na ovom balu.

Ženama je na ovaj bal zabranjen pristup, no i tu se mož nać ulaz „na mala vrata”, pa one koje se maskiraje u muškarce smidu uć, al na kratko.

Ko što smo kazli, kadgod se od kuće nosilo šta će se ode ist, a u poslidnji par decenija i to se izminilo, pa muškarci kuvaje sami večeru - najfinije ilo - ovčiji paprikaš. Tako je za ovo veče skuvano 150 kila ovčijeg mesa, a nuz to pilo se najbolje crno i bilo vino i prirodna rakija.

Mišljenja smo da ovčiji paprikaš samo muškarci znadu opravit tako da budne nezaboravan. Za ovaj bal kuvalo je pet kuvara, i borme nisu omanili. Naše društvo, članovi Bunjevačkog nacionalnog savita iz Baje, bili su gosti našeg prijatelja, Jose Kričkovića, ko i svake godine, koji je u komisiji za organizovanje ovog bala. Goste je dočeko kako valja jel je kuvo i paprikaš.

Zato ga pozdravljamo i vako javno, priko novina, i poručivamo da ćemo doć i nagodinu, a nadamo se da će s nama doć i naši Bunjevci iz Vojvodine.

Mijo Muić

GARA

Gara je od Riđice udaljena vazdušnom linijom sedam do osam kilometeri. No, ako je kogod krenio na ovaj bal, onda će mu put trajat oko deset puti duže.

OTVARANJE BUNJEVAČKE UMITNIČKE IZLOŽBE U BAČBOKODU, U KULTURNOM DOMU „MEIZL FERENC"

Izložba slika u Bikiću

Kulturni dom u Bikiću dobio je ime po gospodinu Meizl Ferencu, važnoj ličnosti ovog sela. Bio je poznati muzičar al svoje rodno selo nikad nije zaboravio. Tako je gospodin Meizl pokrenio Fond za bikićku Kulturu - di je i bila izložba slika umitnika Bunjevaca iz Subotice i Sombora. Danas ovaj Dom kulture vodi pridsidnik Hehn Laslo, koji je javni bilužnik - notar u ovom selu oko 30 godina. Bikić je misto u Madžarskoj poznato po tom što u njemu tradicionalno mirno žive Madžari, Nimci i Bunjevci.

Prisutne je pozdravio prvo Mijo Muić, pridsidnik Bunjevačkog nacionalnog savita iz Madžarske, zatim Nikola Babić, pridsidnik Bunjevačkog nacionalnog savita (Subotica); Josip Bosnjak, pridsidnik UG „Bunjevačkog kola" (Sombor), Marko Marjanušić, podpridsidnik Bunjevačke matice (Subotica) i na kraju je otvorio umitničku izložbu domaćin, gospodin Laslo Hehn, pridsidnik fonda.

Svi oni su naglašavali, da se priko kulture najbolje mož pomoć ljudima, kako ne bi zaboravili svoj bunjevački identitet, i da u njevim žilama teče bunjevačka krv, iako ima puno oni koji bi tili da se ovaj narod asimilira.

Ova izložba će najbolje pokazat koliko su vridni Bunjevci, u čijim se redovima mož nać taki talenata, koji kroz umitnost pokazivaje da je ovaj narod još uvik živ.

A to su: Pavle Blesic slikar iz Sombora, Ivan Šarcević - Šarac slikar iz Subotice, i slamarke iz Vojvodine od Sombora do Subotice.

Izložba je bila začinjena i s malo odabrane lipe bunjevačke muzike, a dirigent i klavirska pratnja bio je Ferenc Mejzli. Gosti su razgledali izložene slike, i nastavili sadržajan divan s organizatorima i gostima. Bunjevci iz Srbije doneli su „Bunjevačke novine" i druga bunjevačka izdanja, koje je u poklon poslo Bunjevački informativni centar.

Gradonačelnik Bikića Ištvan Mesaroš s domaćinima goste iz Vojvodine je lipo ugostio.

Organizaciju ove izložbe pomogli su članovi Bunjevačkog nacionalnog Savita iz Madžarske: Laslo Eperješi, Antal Galai, Ferenc Iharoš, Čaba Kamerman, Joso Kričković i svi oni iz sfere medija, koji prate ode rad Bunjevaca. Fala i dr Janošu Poganju, koji je bio donator ove izložbe, koji svoje selo Bikić nikad nije zaboravio i uvik ga je pomago.

Slideće misto di će se priselit ova umitnička izložba je selo Kaćmar (Katymár) rodno misto Pavla Blesića.

Mijo Muić

PRVI OVOGODIŠNJI SASTANAK PRIDSTAVNIKA LOKALNE UPRAVE I PRIGRADSKI MISNI ZAJEDNICA

Produbit saradnju

Varoška kuća je u četvrtak 26. februara ugostila pridstavnike sedamnajst prigradski misni zajednica, koji su u otvorenom divanu izložili nevolje i potribe koje triba rišit.

Gostima su se isprid varoške uprave obratili Suzana Dulić, član vića za komunalnu dilatnost, Miroslav Evetović isprid direkcije za izgradnju te njevi saradnici ko i pridstavnici komunalni službi. Članovi lokalne uprave će od 15. marta krenit u obalazak svi prigradsii misni zajednica, di bi se direktno na terenu upoznali s nevoljama koje ji muče. Također u planu je osnivanje informativnog centra jel smatraje da moraje komunikaciju podignit na viši nivo. Pridstavnici prigradski misni zajednica su se složili da njim tušta problema po pitanju infrastrukture zadaju loši litnji putovi, izlivanje septički jama (neizgrađena kanalizacija), nemanje vodovoda, telefona i gasa. Problema ima i s zapuštenim domovima kulture, neophodni da bi se čeljad družila i obizbedio sadržaj za mlade. Kako su istakli, zaštita životne sridine je na niskom nivou, pisak se iskopava i prave se majdani koji se popunjavaje smećom i nastaju divlje deponije koji je u Subotici i okolini 53 registrovani. Suzana Dulić je napominila da je obezbiđeno 11 miliona dinara za uklanjanje divlji deponija. Velike nevolje pridstavljaje zakorovljene površine pod ambrozijom, koju planski triba uništavat i sadit mlado drveće, vitrozaštitni pojas.

Ukupna situacija oko osnovni potriba čeljadi prigradski misni zajednica koje nisu rešene je tušta, al ji je potribno krenit rišavat selektivno, zakjučak je sastanka. **S. K.**

KAKO SE KADGOD TRGOVALO

Na vašar u Gomboš s volovima

Jednog litnjeg poslipodna vraćali smo se na kolima s varoške hetije na salaš. Po adetu dida je za me imo kaku pripovitku. Tog dana je na red došlo pripovidanje kako su on i baćo (moj pradida) tirali volove i dobro ji prodali na jesenskom vašaru u Gombošu

Iz didini pripovidanja o tom šta je doživio i kako je prošo u životu, o kontanjima i šacovanjima upoznavo sam nove riči, pa tako i zemljopisna imena okolice Đurđina i naše varoši. U čestom spominjanju ti imena samo sam u ovoj pripovitki čuo za Gomboš. Nisam znao di je to misto, al kad god sam se sitio pripovitke kopkalo me je da doznam di je Gomboš.

Za vrime II svitskog rata čuo sam za Gomboš i posli dozno da je to današnje Bogojevo, kojem su u Austro-Ugarskoj nadili ime Gomboš. Jedared kad sam se sitio didine pripovitke mašio sam se kurvimetra i na zemljovidnoj karti izmirio da je od našeg salaša u Đurđinu do Gomboša oko 100 km litnjim putom. Onda sam svatio koliko su daleko tabanali s volovima da ji prodadu tamo na vašaru. Naši su prici i te kako vodili računa o novčanim izdacima, buđelar su otvarali samo u krajnjoj nuždi, a da ne plate skup privoz ajzlibana teretnim vagonom od Bajmaka do Gomboša, pradida i dida su volove za nikoliko dana tamo otirali pišce.

Odranjivanje volova

Volovi su najpreg bili zemljodilcima najpodesniji za vuču koječeg. U to vrime su odranjivali konje koji su bili podesniji za jašenje el nošenje neg za vuču tereta. Većinom su to bili konji na kojima su dojašili u ovaj kraj el zaostanuti konji od atlija. Tek sridinom druge polovice XIX vika su za rad nove rase konja počeli polagano istiskivat volove. Zemljodilci su ji i dalje zadržali ko ispomoć konjima, s njima su uradili najteže poslove, bili su dobrim jači od konja i jeptiniji na rani.

Moj dida se na volove naviko od ditinjstva, iz osamdeseti godina XIX vika, volio je radit s njima i kad su ji se počeli ratosiljavat, on je nuz konje i dalje zadržo volove. Valjda mu je pasirala njeva brzina kretanja oko tri km na sat, na koju se počo navikavat u srid osamdeseti godina XIX vika. Dida je u našem šoru najduže zadržo volove, sve dok ji nisu „zabranili" u obavezi.

Kadgod su naši ljudi odranjivali domaću šarenu marvu, a ko god je mogo el mu je doticalo, za volove je odabro madžarce, rad zdravo vridni odlika. Marva ove rase je izgledna, svitlo lugave dlake, s crnim krajovima tila (vrvovi rogova, kraj repa, glava oko labrnja …) mirni su, otporni na bole, u rani i timarenju malo prohtivni, slušaje, jake su građe, dobro podnose jaram rad čeg su ji najviše odranjivali. Ovi volovi su se dičili vrlo dugačkim i viragastim rogovima. Kad je podolac ulazio u volaricu na vratima je zano glavu da mož provuć viragaste rogove, pa su gazde s više podalaca u volarici napravili šira vrata s dvoje krila. Ako je kome zimi bila tisna volarica, a podolci mu nisu bili na prodaj, držo ji je napolju u korlatu pod naslamom, sa strane ji od vitra i kiše zakrilio naslaganim đubretom nalik na zid. Podolci su olako podneli i najoštriju zimu. Ko je držo volove i da bi lakše radio s njima on je dva-tri para ufugovo i tako ji lakše hasniro i za najteži poso.

Volovi su od četri do pet godina otežali na 600 – 700 kila, a kako su starili bili su teži, a kad su se dobro ugojili mogli su natirat 900 i više kila. Zato nikad nije bilo teško prodat dobro uranjenog podolca, uvik je imo dobru cinu. Kasapi su madžarce rado kupovali jel njim je meso mramorirano, loj je kod nji je jednako raspoređen po mesu, osobito po zadnjem čereku, dok je kod marve drugi rasa loj većinom obraso oko bubrika. Zato je meso podolaca bilo sočno kad se spremi na pečenicu el paprikaš.

Ko i toliki drugi i zemljodilci iz ovog kraja, za rad na zemlji hasnirali su i volove, zadržali ji do sridine XX vika, kad su sasvim nestali u vrime „obaveze" posli rata. U poslovima na njivi naslidili su ji traktori.

S volovima u Gomboš

Jedne godine na kraju XIX vika moj pradida je načuo je da ji Šlavonci u Gombošu dobro plaćaje. Kad je došlo vrime da pođu na vašar pradida je povo sa sobom i mog didu, onda čavrgana, da mu usput budne pri ruki. Sa salaša su pošli dobrim prija vašara, jedno pet-šest dana ranije, polagano, kako već volovi mogu ić, oko četri kilometera na sat. Svakog podna i prid veče svraćali su digod na salaš da volove napoje i narane, a i oni štogod poidu, a prid veče da zanoće.

Kad se približilo vrime zaustavljanja onda su iz daljeg zagledali kaki veći salaš s korlatom. U izabran salaš je ušo pradida i pito gazdu oćel ji primit da odanu, a kad je došlo vrime i da zanoće. Kako da ne, po ondašnjem adetu med ljudima, jedan drugom su rado pomogli, jel je ljudima tribala pomoć na putu. U salašu su prid volove bacili kuružne, zaperaka, mišlingera, već kake je piće bilo na salašu, napojili ji, a domaćini su naranili i pradidu i didu. Kruva, mlika, sira, kiselne, pa i slanine je bilo u svakom salašu, pa su s tim otpravili ručak i večeru, a za užnu su poili čorbu el šta su već ila domaća čeljad. Noć su prispavali na slami u volarici. Di god su ji lipo ugostili i naranili, zbrinili volove, kaki je red pradida je svakom domaćinu nu-

dio novaca, al niko nije pristo da mu se plati za to „malo rane – pladanj čorbe, par snopova kuružne (il čega drugog) „ kako su se većinom pravdali domaćini.

Kraj pripovitke je da su s volovima stigli u Gomboš dan ranije, sutradan ji na vašaru dobro prodali, natrag se vratili gvozdenim putom, a od bajmačke gencije dotabanali na salaš.

Vridnost volova

I ovaj događaj potvrđiva rad čega su ljudi zadržali volove i kad su ji konji sve više potiskivali iz hasniranja. U ono vrime je tržište bilo u punom razvoju, a volovi su bila velika vridnost koje su mogli prodat, otirat na udaljenije pece, a da usput ne izgube na težini. U vrime ovi događanja privoz tereta ajzlibanom bio je u povoju i onda još nisu na svim gencijama saziđali utovarne rampe za josag. Zato je pradida onda izabro najjeptiniji odlazak pišce na vašar. U vrime dok subatički atar nije bio išaran mrižom gvozdeni putova od sveg suvišnog zemljodilci su u udaljenijim mistima mogli prodat marvu, konje i malo ovaca, za koje baš nisu svudan imali podesne pašnjake. Kad su taj josag polagano tirali nije tušta izduvo (izgubio od težine) i zato su ga više odranjivali od svinja, koje su ranili samo za se.

Kad je rič o volovima tribamo se podsitit poznate izreke: je „Dok je Bunjevaca, biće i volova", koja je istinita, iako je mož tumačit ko uvridljivu jel je dvosmislena. U subatičkom ataru Bunjevci su imali najviše zemlje, bili su poznati odranjivači josaga, pa tako i volova, a i oni koji su odranjivali podolce, čije je se meso u kasapnicama imalo dobru proću.

Teško je kazat kad je volovsko meso ukusnije: u paprikašu el pečeno na ražnju. Zna se da nije svedno koje je rase goveče, jel nije kod svi meso jednakog šmeka, zavisi od rase govečeta i rane kojom je ono ranjeno. **A. Stantić**

MADŽARAC EL PODOLAC

Ovu rasu goveda naši su ljudi zvali Podolac, po gradiću Podolsk na oko 80 km južno od Moskve. Putom su ji u tom kraju zapatili Madžari u IX viku, kad su se selili u Podkarpatsku doljaču. Madžari ji zovu *magyar szürke marha* (madžarsko sivo goveče), zato su kod Bunjevaca bili poznati i ko „madžarci".

U vrimenu od XV do XVIII vika meso podolca bilo je zdravo traženo u Sridnjoj Evropi. Onda su velike čopore ove marve, najviše gebelja, tirali i prodavali u Beču i nimačkim gradovima Augsburgu i drugim. Sićanje na nji sačuvano je u Nirnbergu (Nűrnberg, Nimačka) di su podolcu podigli kip. U sridnjem viku i u početku novog vika Madžari su gebelje podolce prodavali u Veneciji i u drugim meditersnskim državama, tamo di žive muslimani, a izvozili su ji iz luke u Raguzi (Dubrovnik). Marvu mož polagano tirat na nogama na daleko, brez gubitka na težini.

U velikim ratovima vojska je sa sobom tirala i putom rekveriran josag kojeg su klali za ranu vojnika: najviše marvu, ovce i koze.

OSVRT NA SKUP „DRUŠTVENI I EKONOMSKI ODNOSI U VOJVODINI 1918 – 1929. GODINE"

Vojvodina s početka XX vika

U nedelju 15. marta 2009. godine u Vojvoda Stepi održan je okrugli sto na temu „Društveni i ekonomski odnosi u Vojvodini 1918 – 1929. godine". Ovaj skup održan je u okviru već tradicionalne manifestacije „Dani Vojvoda Stepe", koju organizuju meštani ovog banatskog naselja, iz razloga, uvek potrebnog podsećanja na vreme kada su kolonisti iz Hercegovine, Crne Gore i Bosne, a dobrovoljci na Solunskom frontu i tzv. optanti iz Rumunije, nakon Prvog svetskog rata, naselili prostor banatske pustare i grofovskog poseda Čekonjija i osnovali svoje selo

Učesnici okruglog stola bili su doc. dr Mira Radojević sa katedre za istoriju, Filozofskog fakulteta u Beogradu, prof. dr Ranko Končar, redovni profesor u penziji Filozofskog fakulteta u Novom Sadu, doc. dr Boris Kršev sa Fakulteta za pravne i poslovne studije iz Novog Sada, doc. dr Slobodan Bjelica sa katedre za istoriju Filozofskog fakulteta u Novom Sadu, Jovan Paunović, savetnik u Muzeju Vojvodine, dr Saša Marković i domaćin Milan Micić, profesor istorije i direktor škole u Vojvoda Stepi.

Uvodno izlaganje na skupu je podneo prof. dr Ranko Končar. On se osvrnuo na opšte prilike koje karakterišu prošlost Vojvodine u naznačenom periodu apostrofirajući određene probleme u vezi sa kojim je istoriografija, iako je u velikoj meri zasnovana na istorijskim izvorima, ostala nedorečena. Kontroverze istorijskih događaja u Vojvodini u velikoj meri bile su usloveljene namerom da se stvori homogenizovana kraljevina južnoslovenskih naroda na prostoru koji je u sebi inkorporirao tradiciju političke, socijalne, verske, nacionalne, privredne različitosti Balkanskog poluostrva. Jedna od izrazitih nedoumica, po Končaru, bilo je pitanje da li se ujedinjuju jugoslovenske teritorije ili jugoslovenski narodni (nacije). Otud je razvoj države bio pun ustavnih i nacionalnih protivrečnosti koje je pomno i uticajno posmatrao i razmatrao međunarodni faktor. U ovom kontekstu bilo je otvoreno i tzv. vojvođansko pitanje, odnosno problem načina priključenja Vojvodine Kraljevini Srbiji – da li je to bila jugoslovenska ili srpska opcija. Priključenjem Vojvodine Srbiji otvoreni su novi problemi oko razvoja zemlje, a odnose se na agrarnu reformu, privredne potencijale i poresku politiku. Razmimoilaženja povodom ovih pitanja, ukazao je prof. Končar uslovila su i političku diferencijaciju. Ipak, u periodu do 1929. godine najznačajnija politička opcija u Vojvodini bila je državno-centralistička i nacionalno unitaristička, a iza nje su stajale dve najuticajnije stranke – Narodna radikalna i Demokratska stranka.

Nakon profesora Končara, prisutnima se obratio Milan Micić. On je svoje izlaganje posvetio temi kolonizacije i agrarnoj reformi u tom periodu, a konkretno analizirajući posed Olge Jovanović rođene Dunđerski. Ovo korisno izlaganje nas je podsetilo na vrlo kompleksan probem reformisanja posedne strukture kao i namere jačanja korpusa srpskog stanovništva na graničnim prostorima novoformirane države. Agrarna reforma nije bila dovršena ni do 1941. godine, a u svojoj suštini bila je, ka-

ko razmišlja Micić, nedovršena zbog otpora vlasnika, kvaliteta zemljišta i odbojnosti dolaska kolonista i susreta sa novim.

Sledeći izlagač bio je dr Boris Kršev sa temom „Finansijski problemi u Vojvodini 1918 – 1929. godini". On se bavio problemom konverzije (zamene) postojećih valuta za dinar Kraljevine Srbije, poreskom politikom i finansijskom stranom agrarne reforme i kolonizacije. Kritikovao je ničim utemeljeno održanje tzv. „ratnog poreza" u Vojvodini koje je još Ugarska uvela, a novoformirana kraljevina zadržala dodatno opterećujući ionako nezavidnu finansijsku i ekonomsku situaciju u Vojvodini.

Dr Slobodan Bjelica se priustnima obratio sa temom „Vojvođanski radikali i ustavno pitanje u Kraljevini SHS". Ustavne koncepcije Radikalne stranke i pored dominantne unitaristično-centralističke koncepcije državnog jedinstva i nacionalnog određenja kraljevine, sadržale su i predloge federalističkog koncepta koje na najplodnije razumevanje naišle među radikalima u Vojvodini. Otud je i Stojan Protić, radikalski prvak, a tvorac ove federalne koncepcije i najviše pristalica imao u Vovjodini.

Jovan Paunović je izložio temu „Sokolski pokret u Vojvodini". Sokolska organizacija bila je sportska ali i nacionalno patriotska jugoslovenska organizacija. Ideja je preuzeta od Čeha, a parola organizacije bila je „Sloboda-bratstvo-jednakost", sve u plaštu ideologije panslavizma. Prvo sokolsko društvo bilo je osnovano 1904. godine u Sremskim Karlovcima, a 1919. godine bio je osnovan Jugoslovenski sokolski savez sa parololom „Jedna država – jedan narod – jedno sokolstvo". Na taj način očigledno je demonstrirana ideologija jugoslovenstva sa namerom stvaranja zrele i zdrave nacije.

Dr Saša Marković je govorio o „Bunjevcima u Kraljevini SHS". Bunjevačko pitanje u Kraljevini SHS predstavljalo je kompleksan odnos ostvarenja jedne identifikovane etničke zajednice na prostoru južnoslovenskih naroda. Ono je, u suštini svog određenja, bilo uslovljeno instrumentalizovanim državnim pristupom i smislenom formom jugoslovenske integracione ideologije. U ovom kontekstu odnosa prema bunjevačkom pitanju, postojala su dva bitna aspekta posmatranja problema. Jedan je naučni, a drugi je politikantsko artikulativni i ideološko-svrsishodni. Naučnim određenjem bavio se Jovan Erdeljanović naš čuveni etnolog, predstavnika Cvijićeve škole u delu „O poreklu Bunjevaca", a koje je objavila Srpska Kraljevska akademija u okviru filozofskih i filoloških spisa, 1930. godine. Delo predstavlja jedno brižljivo i sistematsko istraživanje koje obiluje etnološko-filološkim terenskim podacima. Političko i nacionalno određenje Bunjevaca, u međuratnom periodu, svedočilo je o vrlo kompleksnoj situaciji u vezi sa dominantim pitanjima novostvorene južnoslovenske države - pitanjem nacionalnog određenja i ustavnog uređenja. U takvoj situaciji Bunjevci su pokušali da se politički odrede u četvrouglu između vlastito negovane tradicije etničkog korpusa, jugoslovenske ideologije, prisutne srpske i hrvatske političke polarizacije. Vrlo često njihov problem bio je u dimenziji kvadrature kruga. U parlamentarizmu otvorenog dijaloga postojale su i odmerene suprotnosti neophodne radi kvaliteta koje stranački život predpostavlja. Međutim, u atmosferi sveopšteg nepoverenja, autoritarizma, strančarenja i demagoškog populizma Bunjevci Vojvodine najređe su bili most saradnje, a najčešće instrument jugoslovenske i nacionalne politike razdora. Brojni Bunjevci, politički angažovani reflektovali su ovaj oscilatorni put koji nije bio imun na sveukupna dešavanja u zemlji. Ipak, najveći broj bunjevačkog stanovništva ostajao je izvan politike.

Dr Mira Radojević se na kraju svojim saopštenje osvrnula na specifičnost istorijskog razvoja Srbije i Vojvodine kao njenog dela sa apostrofiranjem mogućeg idealiziranja ali i razočarenja. Ona je ukazala na unutrašnjepolitičke i spoljnopolitičke okolnosti koje su dovele do stvaranje jugoslovenske države kao i na poglede pojedinih lidera stranaka u vezi sa pitanjem ustavnog i nacionalnog položaja Vojvodine, ali i na probleme revizionizma u modernoj istoriografiji.

Nakon izlaganja razvila se jedna korisna diskusija, koja je po ko zna koji put, ukazala na svu emotivnu snagu tzv. „naknadne pameti" čija je pretenzija da sve zna i razume najrazornija u punoći svog arogantnog postojanja. Otud, istorija kao nauka neizbrisivo i neangažovano nameće potrebu svog postojanja. Na nama je da je uvažimo ili ne. **Dr Saša Marković**

IZ KNJIŽEVNE RIZNICE

Vita Đanina

Naša bunjevačka književnost malo je poznata svojem narodu. Razloga je tušta, od tog da se nije učila u škulama do tog da se ni sami nismo dosta interesovali za nju. Zato je ostalo u mraku puno zdravo lipi pripovidaka za koje mislimo da bi vam se dopale. Čerez tog smo krenili mi u „Bunjevačkim novinama" u svakom broju objavljivat ovake sadržaje. Počeli smo s pripovitkom „Vita Đanina" od Mare Malagurski Đorđević, jel je cigurno jedna od najbolji naši napisani pripovidaka.

VII

Znala sam odavna, da se Miško držao s nekim ženama, ali je ranije bilo i bože pomozi. I znalo se, i nije; i virovalo se i nije... Imale žene vinčanog muža u kući, pa se krile. Ali kad se uvatio sa onom birtašicom, s onom Petrušincom, e to je bila prava propast! Tu ni stida ni sramote nije bilo. Kući je jutrom dolazio redovno, a posli sam mu ja i konja hranila i timarila i uprezala. Meni je bilo teško konja upregnuti, a on je uživao, da skoči u kola prije nego što ja zapnem štrange, pa me šiba kandžijom dok ih ne zapnem i ne prestaje dok mu i kapiju ne otvorim. Kažu, da mu je ta nesrića dala nešto u rakiji da popije, i dokle god ona hoće, ludovaće za njom. Ona je tolike ljude tako upropastila. Čula sam da u vino i špiritusa liva, samo kad joj dođu neke debele gazde, pa o'ma pamet izgube. Znala je ona baš i iz buđelara da vadi, kad ih opije. A znate naše gazde, ako ne slože u buđelar sve novce što imaje, onda im se čini da nisu ugledni! Kad im se hiljadarke ne rašire kao harmonika u buđelaru, onda ni ne vade veliki buđelar, nego iz malog plaćaje.

Ne čudim se, što je gazde mamila, ali šta je napopala moga Miška! Kakva joj hasna od njega? Ta on ni toliko nije zarađivao, da bi mogao dug i kamatu plaćati! I to sam ja morala misto njega!

Što je Miško više ludovao s Petrušincom sve me je više i više tukao, a u našem kraju žene su sve više pripovidale o njoj i Mišku.

Jedno veče privarim se, pa odem prid Petrušincinu mijanu. Kad tamo, nike žene skupile se oko vrata i pendžera i vire unutra. Priđem i ja, privirim malo kradom, da me niko ne opazi, i imam šta da vidim! Tamburaši sviraje, kao da će sve žice pokidati, a Petrušinca na sridi među pijanim bać-Grgom Fićurom i Miškom, koji jedva stoji na nogama. Ona, sva iskićena s novcima, ljubi čas Fićura, čas Miška... Fićur joj za svaki poljubac pripne stotinjarku na konđu, a Miško deseticu na keceljac. Ona se jedno za drugim kuca sa njima, ispija troja-

nice na iskap, kida desetice sa kecelje i baca tamburašima. Zapovida kolo i bisno igra na srid sobe sva razgolićena do prsiju... Obrve joj nagaravljene, usne narumenjene ko da će krv vrcnuti iz njih i sve privrće očima i pripija se, čas uz jednoga, čas uz drugoga. Tako ona, a Miško pijan poče joj i bluzu svlačiti.

Meni kao smrče prid očima. Naslonim se na zid da ne padnem, pa se jedva odvučem priko puta i sidnem na jednu klupicu. Koliko sam tako sidila, i kako sam kući došla ni sama ne znam, ali se sićam, da Miško ni sutradan nije dolazio kući.

Trećeg dana radim ja po kući i sve izgledam nećel Miško naići, kad najedanput čujem sa ulice niku svirku, dreku, ciku... Meni kao da se noge odsikoše. Oma mi pade na pamet, da će to biti Miško...

Nisam se još ni s mista pomaknila, a vrataca na avliji se širom otvoriše i na njih upade Miško razdrljen, gologlav, krvavih očiju i pijan, da se jedva na nogama držao. Kraj njega Petrušinca, zagrlila ga livom rukom pa sve podvriskuje, a za njima tamburaši bisno udaraje u tambure... Miško, kako me ugleda, povika zaplićući jezikom:

— Vito, hej Vito!... Evo, doveo sam ti, da vidiš šta ja volim!... Vidiš li ovo, ove kose, ova usta, ovu jedrinu?... To je, Vito, čega sam ostao željan pored tebe!...

A onda, kao da malo dođe k sebi i kao da se nečeg priseti, povika mi:

Al, kad to nisi imala, da si mi bar lanaca ili novaca donela, pa da kupim što mi srce želi!... Vina, Vito, daj!...

Iđi, kupi, tušta vina donesi, da sve zaboravim!...

A ja se ukočila i stojim kao ukopana, pa ni da maknem. Vidim nešto strašno prid sobom, čujem da me nekud šalju, ali ne možem ni da kažem štogod, ni da s mista krenem... Miško, kad me vide takvu, zakrvavi očima, dreknu, i iščupa nož... Ali, hvala Gospi, u tom se i babo pojavi na vratima nakostrušen, strašan... Miško, kako ugleda babu, ispusti nož i stade kao malo dite, a Petrušinca i tamburaši, kad videše kako se Miško skameni prid babom, razbigoše se kud koji...

Kad tako njih dvojica ostadoše sami, babo, — sav crven od bisa, — samo promiri očima Miška, pa se skloni malo u stranu, da ga propusti. A Miško obori glavu, pa skoro poguren, prođe pored babe i teturajući se upade u kuću...

Šta je tada babo nadivanio Mišku, kako ga je ružio i psovao, to se ne može ričima iskazati. Znam samo, da je babo tada prvi put u životu i mene branio...

VIII

Težak križ sam ja nosila na leđi cilog svoga vika! Težak je on bio, a valjda najteži, kad su dica počela dolaziti na svit. Babo i Miško nisu gledali, dali sam ja na tom dobu, dali sam zdrava ili bolesna, dali sam rodila ili ću tek roditi, i čini mi se, da su još gori bili, kad sam bolovala.

A bivala sam ja tušta bolesna sa tom mojom dicom!...

Nisam imala sriće sa njima i sva su mi prva dica umirala. Ja i bab-Liza sve smo činili da mi se dica zadrže, ali badavad. Vezivali smo i komarnjak od vištica, jer te nesrićnice znaju da unakaze dite, pa ostane pravo podmeče. Mećali smo i posvećenog omana u krevet, jer vištice od njega najviše biže, a bab-Liza je zadivala u krevet i nož i kašiku i vilicu, da nam se ne nabace čini. I češanj biloga luka smo mećali pod uzglanicu, jer i od njega vištice biže, pa opet čim zaspem, a mene te nesrićnice spopanu, pa sve mliko posisaje.

Moja su dica valjda i zato umirala, što babo nisu dali da kod mene čuvaju babine. Kad se kod drugih dite rodi, onda se kod porodilje skupi mladež iz rodbine, divojke i momci, pa tri večeri uzastopce sviraje, pivaje, igraje, šale se i vesele do jedan sat posli ponoći, a onda se razilaze, jer posli ponoći prolazi vrime vištica. Ako te tri noći ne čuvaju babine, one nesrićnice dođu, pa uguše dite ili mu pamet odnesu. Zato se, valjda, i kaže za onog, koji nije sasvim u glavi, da je nedočuvan. Ko zna, kakva bi moja dica bila da su ostala živa, kad babo nisu dali da se čuvaju babine!...

Babo nisu dopuštali da se troši na mene, pa mi ni škipić nisu kupili da ljuljam dicu. Kad god se koje dite rodi, a babo veli:

Šta ćemo kupovati škipić i trošiti novce, kad će ti dite i tako umriti!...

Ni peškir kumu nisu dali babo da kupim. Kažu:

Odnesite dite u crkvu. Tamo je zvonar, pa neka kumuje: i tako nema drugog posla!...

Jedino, na šta babo nisu žalili potrošiti za me' bilo je kad me spopadne groznica, pa mi donesu litar crnog vina. Time su oni mene ličili i govorili:

Gucni ti malo vina, pa će ti proći groznica! Sa tim sam ja i moju pokojnicu ličio, pa joj bilo bolje!...

A kad ja nisam mogla ni gucnuti, nego se tresla u groznici, da se sve krevet podamnom micao, babo bi ispijali cilu litru i ružili me:

Šta bi tila? Doktora da ti zovem, kao da sam ja niki spahija!...

Toliko sam se sa prvom dicom izmučila, da mi je laknilo, kad bi mi koje dite umrlo. Sedmoro sam ih rodila živih, a potajnica koliko je bilo, to i neznam.

Jedanput sam nesrićno prošla. Udavilo mi se dite. To mi je bila prva curica i živila je dvi nedilje. Molila sam babu, da mi kupe škipić ili kolivku, ali oni nisu ni slušali, šta ja divanim. I, žalosna Vito, šta mi se dogodilo! Jedno jutro nađem mrtvu curicu pokraj sebe: ugušila sam je te noći... O, što mi je bilo tuga i grijota! Oma sam se Bogu zavitovala, da ću tri puta ići o suvom kruvu za križom pod Baju na vodicu. A Miško, posli, misto da me žali, uvik me špoto, kadgod se gdigod o dici divanilo, pa kaže:

— Naša su dica malo pomrla, a malo ih je Vita podavila!...

Ja sam na sve pazila, pa i na to, da se dica ne krštavaju na ime pomrle, pa ni to nije pomoglo.

Druga cura, Tilka, toliko se drečila, da ni noćom nije mirovala. Miško joj donese iz pateke cafle. Patikar mu dao i reko, da to i doktor daje maloj dici. Dam ja u veče dvi kašičice od toga ditetu, a ono ujutru osvanilo mrtvo... Miško, kad je to vidio, uzeo caflu pa je bacio na sokak...

Moja pokojna Nana, tako su mi starije sestre pripovidale, ranila nas je s korom od makove glavice, kad smo bili mali da se ne drečimo, pa smo eto svi ostali u životu i narasli, a moja dica maka ni vidila nisu, pa opet pomrla! Al, šta ću?... Božja volja!...

Jedino mi je duže poživila moja pokojna Etela. Kad mi se rodila svi su za nju kazali da će živiti. Takva mi je mala matorka bila, čim se rodila. Od prvoga dana je gledala, migoljila se, dukala.

Kad je bila od godine dana, ja odem u dućan kod Jakeca rad kvasa, pa ponela i nju. Ona se nikog nije bojala, već, rano moja, na svakog pruža ručice, smije se i guče. Jakec je uzme na ruke i metne u mali funtaš da je izmiri, ali ona je bila okrugla ko jabuka, pa je bila teža od deset kila, a na malom funtašu Jakecovom moglo se samo deset kila izmiriti.

Rano mi je naučila divaniti, a kad je prvi put počela zvati babu: ba... ba... ba... a ono su se i babo raskravili, pa su se čak i osmihnuli! Ko zna, da su mi dica ostala živa, možda bi i babo i Miško bili bolji... Bivalo je, da su je babo i na rukama držali, pa kažu:

— Nisam držo svoje, a držim tvoje!... i čisto mu mrsko.

A Miško, kada dođe s pijace ili s vašara, on joj donese šećera, licitarskih kolača ili alve. Jedared joj kupio i male papučice licitarske, a iz Kikinde s vašara doneo joj zvečku. U to vrime Miško je bio najmekši. Zaboravio je malo i na društvo. Dolazio je u vrime kući i sigro se s Etelom, kadgod babo nisu vidili. A ona slatka, pa slatka da je izgrizeš. Uzme je tako na krilo pa je uči: „Taši, taši, tanane, kuva

nana tarane...” Onda je uči, gdi zec pije vodu, a ona kaže: „T...t...t...” — i prstićem pokazuje u dlan, da tu zec pije vode. Posli joj uzme redom povlačiti prstiće i na svaki pita i odgovara:

„Kuda, kuda?

Majci, majci. Šta ćeš, šta ćeš?

Piti, piti Sika, mlika!...”

Pa je uči, kako će paloru puknit babi. Ona križa, križa i pukne ručicama po dlanu babi i poljubi ga u ruku. Babi je bilo tako drago, kad mu je prviput dala paloru, da su joj dali jednu forintu srebra. Za tu forintu ja sam joj posli kupila novo ruvo za Uskrs.

Kad babo odu među divandžije na ćošu, a ja uzmem Etelu, gledam je, izila bi je s očima da mogu. Pa joj divanim ko velikoj:

Poljubi, rano, mamu, a mama će tebe. Daj ustanca, nosić, obraščiće!

Pa joj pravim zeca, a ona pruži ručice, i hvata senku na zidu.

Uvik sam je tako milovala, krišom od babe, a kad bi me oni vidili, govorili bi:

Ta ostavi to dite na miru! Zadavićeš ga ko Purčari pule!...

Nisam je smila ostaviti samu, i svud sam je nosila sa sobom. Svi su je volili, gdi sam je nosila, pa je i gospoja Angolka govorila, da će mi je ukrasti i uzeti pod svoje. Baš je imala gospoja Angolka novaca nemirenog blaga, ali ja opet ne bih dala od sebe moju Etelu. Pripovida svit, da je gospoja Angolka htila postavljati sobe sa srebrnim forintama i pisala caru za dozvolu. Car joj, kažu, ovako otpiso: „Ako imaš toliko novaca da postaviš sobu sa novcima sičenice na to pristajem, ali da mi se po glavi šećeš, to ne dozvoljavam!...” I tako, kažu, Angolka nije postavljala sobe sa forintama... Ja ne znam, dali je to baš istina što svit divani, ali da mi je gospoja Angolka sve te forinte poklonila, još ni tada joj ne bih moju Etelu dala!

Dugo sam je dojila, pa su me već i žene počele ružiti:

A ko je, bolan, vidio dojiti dite od poldrug godine? Ta vidiš li da te već svu izvukla!

Ja sam i sama uviđala da je tako, pa opet žene nisam poslušala. Kako da je odbijem, kad se ona samo na mliko osmihivala!

Ali, borme, kada mi se jednog dana razbolila, ja sam je, rano moja, lako odbila. Ja je zovem:

Etela, rano mamina, hoćeš, pile moje, malo sika mlika?... — pa je uzmem na krilo i raskopčam leveš, al ona, sirota moja, ručicama stane da me gura i otiska, i tako sam je, eto, vrlo lako odbila!

A to je bilo dva dana posli Vorgoškog vašara. Miško došo s vašara u ponediljak i donio Eteli ranog grožđa, krupno kao volovsko oko, i lubenice kao krv crvene. Ja ni zrnceta nisam okoštala, već kažem Eteli:

Ji, rano, grožđa, čiča ti dono s vašara...

I zrno po zrno, ja njoj sve grožđe podajem, a i krišku ladne lubenice. I, eto, kako sam Etelu onda sa grožđem naranila, više joj, srce moje, ni mliko nije tribalo. Vruća je bila kao da će izgoriti i samo ište vode: „Tu tu, tu!...” Tako je vodu tražila.

Uplašim se ja, pa hajd bab-Đuli vračari, a ona kaže:

Čuješ, ženo, urekli ti dite!

I posli joj dugo skidala čini, pa joj i vodicu mirila. Ali badavad, jer je moja Etela živila još samo tri dana, pa tako rekuć zdrava zdravcita umre. Urekli je, makar sam je skrivala od svita, pa joj i crven končić vezivala za njenu slatku ručicu. Joj, ne znate vi, šta je to, kad se od srca otkine, pa se u zemlju zakopa!... Polak mene s njom sam saranila!...

Uvik žalim, što je nisam lipše saranila. Nisam znala, da će se na njoj svršiti, a pogodila bih ja njoj caklena kola, pa makar posli cilog vika radila da otplatim.

Al lip sam joj grobić napravila. Svud sam po njemu cviće zasadila, a okolo lipo ogradila. I klupicu sam joj malu više križa napravila. Tu sam ja najslađe vrime provodila. Kad mi se zdravo stešča u srcu, ja odem kod moje golubice, kleknem, Bogu se pomolim, i svetom vodicom grobić poškropim. Onda joj krstić zagrlim, pa joj sve moje nevolje izjadam. Nediljom, posli podne, uvik sam provodila u razgovoru sa mojom lipom divojkom. Sidnem tako na klupicu pored njene glavice, pa razgovaram sa njom, ko da mi je živa.

I ponude sam joj nosila. Kad je od čeg vrime, od tog sam joj i nosila. Kad su Materice, ja njoj ora, kad Petrov, ja njoj jabuka, kad je Badnji Dan, ja njoj mali božićnjak odnesem, pa i svićicu zapalim. Najteže mi je bilo, kad druge druge iznesu prid Uskrs male papučice, a ja mojoj Eteli samo svete vodice...

IX

Eto, tako sam ja moj vik provela! Dvori babu, ugađaj Mišku, rodi pa sarani, rodi pa sarani...

Dvadeset godina sam sa svekrom bila u kući i naprimećala se gorkih i teških dana priko glave, ali kad su babo umrli, Miško je još gori bio, jer se više nije imao od koga ustručavati. Pio je, pratio se s tamburašima, tukao me skoro svaki dan. Ja sam radila i štedila, od usta sam odvajala pa njemu donosila, al sve zabadavad. Presto je bio i raditi, a toliko je pio, da je već i kuću bio zadužio.

I ko zna, šta bi bilo od nas, da nije došo rat i Miška odneli na front. Mora da je bio niki veliki rat, kad su i starije otirali na front, jer Miško, on više nije bio tako mlad.

Kad sam ostala sama, a ja iz dana u dan radim kod bab-Mace, pa što zaradim, ja nešto vratim bab-Maci za dug, a sve ostalo šaljem Mišku na front. Mirno sam tada proživila, ali sam se tušta brinila za Miška. Šta ću, bona, ako u ratu pogine! Samo njega jednog imam, pa ako i njega izgubim, kako da živim tako sama na svitu?...

A i zašto da živim? Niko čudno vrime je nastalo, od kako je došo rat. Sve se nekako prominilo, uzmutilo, iskvarilo. Čak ni u crkvi više nije bilo slobodno racki Boga moliti!... Kažu: ratujemo sa Srbijom, a i Srblji racki divane ko i mi, pa car zabranio da se u crkvi na rackom Boga moli... Pa ni na pijaci nije slobodno naški divaniti. Svud čuješ: „musaj beselni”, al ja „nem musaj, kad nem tudom”. Još su me u škuli tukli, što nisam znala mađarski divaniti. Nije se to lipilo za me, pa sam i omatorila, al mađarski nisam naučila... Do rata je bilo samo sramota racki divaniti, al sad borme baš nije ni slobodno. Pa, kad je tako, ja ću ćutiti, al mađarski neću divaniti!...

Čudilo mene to, što se ne smi racki divaniti, pa pitam: „A zašto mi ratujemo sa Srbijom, kad su i Srblji isti svit ko i mi?” — ali mi žene odgovaraju: „Ćuti, Vito, zatvorić će te. To velika gospoda znaju, a mi moramo ćutiti!”

Dugo je trajao taj crni rat! Ja sam više brojila dane, kad će se Miško vratiti iz rata, nego kad je bio u Budimu i Sarajevu. Raspitivala sam za njeg, jer mi on nikako nije piso. Tek posli godinu dana mi se javio sa talijanskog fronta i u pismu mi se zdravo tužio: planine, kamen... planine, kamen... a nigdi hlada, pa ni vode nema! Kaže Miško u tim pismu: „Ako ima pakla, to je tu na talijanskom frontu, zato, Vito, izbavljaj me kako znaš iz ovih muka. Makar i kuću prodala, samo me odavde spasavaj!”

Kad sam dobila ovo pismo, ja da se ugušim od suza, pa trči na sve strane i raspitivaj se, kako ću mome Mišku da pomognem. Ali, kakva pomoć! Ta ne bi naša kuća bila ni na mali prst toj velikoj gospodi, što izbavljaju iz katana! Ni u divan oni neće da stanu, ako nemaš bar sto lanaca zemlje! Ja sam to i Mišku poručila po jednom njegovom drugu, kad se vraćao iz špitalja na front. Pismo mu nisam poslala, jer racki nije bilo slobodno pisati, a mađarski nisam znala. Bog i Blažena Divica Marija neka mu se smiluju, jer ja mu baš ništa nisam mogla pomoći...

Molila ja Boga dannoć, da mi se Miško živ vrati, ili bar pismo od njega da dobijem, kad jednoga dana stiže glas iz Novoga Sada, da su naši ljudi tamo...

(nastavak slidi)

PUTOVANJE U SVETU ZEMLJU (I DIO)

Hodočašće u Jerusalim

Kako se približava Korizma i Uskrs u mojim sićanjima ožive uspomine iz daleke 1986. godine kad sam bila u Izraelu, zemlji Isusovog rođenja, života i stradanja

Istorija Palestine i jevrejskog naroda je vrlo teška i dugačka. Ima podataka iz 2000 g.p.n.e. U XIII v.p.n.e. Mojsije izvodi Jevreje iz egipatskog ropstva, povratak u Palestinu je težak i dugačak. Na brdu Sinaju Mojsije dobija od Boga 10 božiji zapovidi. Oko 1030 g.p.n.e. stvara se jedinstvena jevrejska država. Narod teško radi al i stvara. Plemena se povezivaje, naročito za vrime cara Davida i Solomona. Taj dio svita će kasnije biti meta mnogi osvajača, Asiraca, Persijanaca, Grka, Aleksandra Makedonskog. I rimski osvajači su došli u ove krajove i u I viku n.e. pritvaraju je u svoju provinciju. Za upravnika postavljaju Iroda ozloglašenog mučitelja. Jevreji podižu ustanak, al je pobuna u krvi ugušena. Zbog teškog stanja isčekiva se Mesija, koji će ji izbavit iz ropstva. Istorija ovog naroda i ovog dila svita je i dalje vrlo teška. Isus će se rodit baš tu, tu će i podneti svoje muke, učiće svoje učenike novoj viri krišćanskoj, spasenju od grija i ujedno nam dat nadu u spasenje i uskrsnuće.

Kako se mož sve to vidit i doživet, nek vam bude ovaj skroman opis Sveti mista u zemlji Izrael, koja je kaka je danas osnovana posli II svitskog rata 1948. godine, nastala na politički i virski trusnom području di se ukrštaju različiti politički i virski i uticaji izmed kršćanstva, judizma i islama. Zemlja je po površini velika oko 20.700 km². Stanovnici većina Jevreji, doseljeni iz Evrope i drugi zemalja. Glavni grad Jerusalim, veći gradovi Tel - Aviv, Jafa i Haifa. Sastoji se od visoravni Judeje, Samarije i Galileje. Veća rika Jordan protiče kroz Galilejsko jezero i

uliva se u Mrtvo more, koje je 392 m ispod površine mora.

Grupa religiozne čeljadi krenila je iz Beograda i samo za 2,5 sata avion je sletio na aerodrom Ben - Gurion. Kontrola putnika je vrlo rigorozna. Zgrada aerodroma je opasana visokim betonskim zidom (nika vrsta odbrane od terorizma). Put dobar al stalni uspon. Na 60 km od aerodroma stižemo u Jerusalim; ja doživljavam to s velikim uzbuđenjom i krajnjom skrušenošću i pobožnošću i Bogu beskrajnom zahvalnošću da sam dočekala taj trenutak.

Jerusalim: glavni grad Izraela, u planinskom pridilu na 760 m nadmorske visine. Oko 200.000 stanovnika. Osnovan je u XV viku p.n.e. Proglašen je za glavni grad Izraela 23. juna 1950. godine. Stari dio grada je bio u sastavu države Jordan, a od 5. VI 1967. godine Izrael je protivpravno proglasio aneksiju Jerusalima. Sveti grad je jedinstven po svojoj arhitekturi. Nema šarenila. Fasade kuća su od isti opeka-kamena nema visokih oblakodera.

Slidi razgledanje nuz krajnju ozbiljnost istorijski spomenika. Ulazimo u stari dio grada, koje je opasan zidinama s četri kapije. Jedna od nji istočna el zlatna vrata zaziđana su. Kroz nji je Isus ušo u grad uz oduševljenje naroda, koji su ga samo za nekoliko dana optužili i pridali rimskom namisniku Pilatu da ga osudi.

Razgledanje grada: prvo smo vidili Omar džamiju, veličanstveno islamsko virsko zdanje s ogromnom zlatnom kupolom. Nismo mogli uć jer su se isprid bogomolje tresli tepisi, čudnovate lipote i veličine. Stari dio grada svoju fizionomiju dobio je za cara Saul-a 1030 – 1010 g.p.n.e. pa cara Davida 1010 – 970 g.p.n.e. i Solomona 970 – 930 g.p.n.e. Solomon je izgradio veličanstven hram, prid čijim smo se ostacima ubrzo našli. To su ogromne zidine, visoke sastavljene od jednaki veliki kameni blokova. Ispred zidina je plato pun svita Jevreja koji mole. Svako je čito, molio, razmišljo i uzdiso, obraćajući se Bogu molitvama. Želje, molitve, pisale su se na papir i ostavljale u pukotine izmed kameni blokova. Jevrejski lirski dostojanstvenici specifično obučeni u crna ruva, sa šeširom ispod koji su visili podugački uvojci kose, u molitvenom zanosu su se ritmički klatili, naprid i natrag i sami se dugo molili pred ostacima Solomonovog hrama.

Sad nas je put vodio do grada cara Davida. Prostorija u koju smo ušli budi najdostojanstvenije raspoloženje, izuveni i sa molitvenim kapama na glavi. Vladala je velika tišina, niko ništa nije divanio, pa ni iskusni voditelj. Stojali smo mirno, skrušeno prid grobom prikrivenim crnom prostirkom izvezenim zlatnim slovima jevrejskim pismom iz njeve svete knjige „Tore". To je ujedno i najveće jevrejsko sveto misto u Jerusalemu a možda i uopšte.

Nedaleko je mali plato s nikim starim drvećom ogromni krošnji, kazali su nam da su to stolitna stabla biberovog drveta.

Nuz jednu duovnu pripremu ulazimo u dvoranu di je Isus sa svojim učenicima bio na poslidnjoj večeri. Sala je dosta skromna bila, nema nameštaja svako je u sebi dočaravo čin večere misleći na Leonardovu sliku „Poslidnja večera". Isus naslućiva svoj tragičan kraj. Jedan će ga od njegovi učenika izdat za šaku talira, biće to Juda. Od XIV vika jerusalemski franjevci vodili su hodočasnike baš od dvorane poslidnje večere do Kaifine kuće u sudnicu prid Pilata, pa na Maslinsku goru a od sudnice do Isusovog groba bilo je 14 stajališta. Taj dio Jerusalima u duovnom smislu za svakog pobožnog kršćanina je najteži. Zato smo razgledali nike svitovne spomenike iz novije istorije Izraela...

Marija Bojanin

(nastavak slidi)

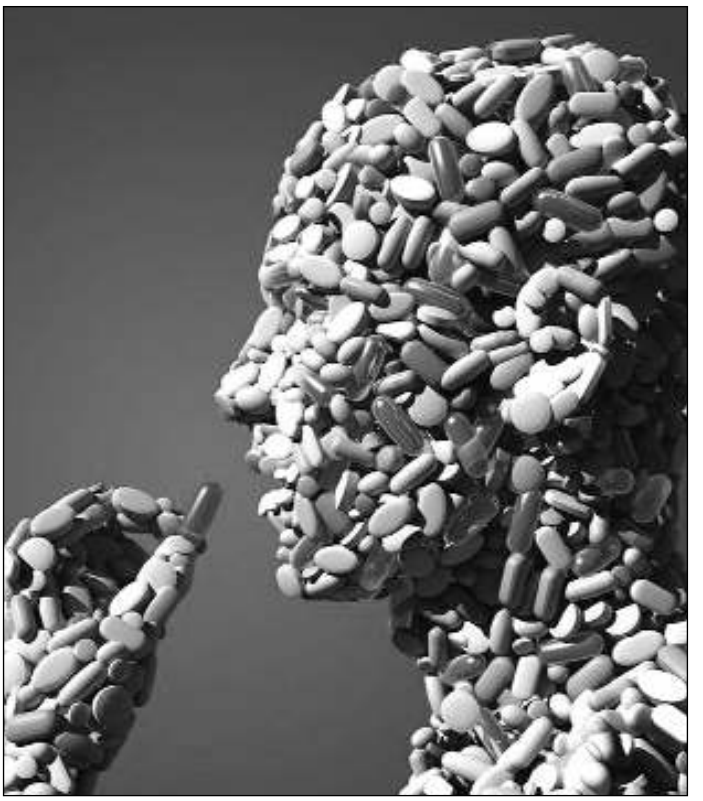
I MALE ZAVISNOSTI MOGU ZAGORČATI ŽIVOT

Naše male zavisnosti

O onim velikim „ozbiljnim" oblicima zavisnosti (pušenje, alkohol, droga) se mnogo govori i zna. O onim našim malim zavisnostima i ne razmišljamo. A ima ih mnogo u našoj svakodnevnici

U prirodi i u životu odvija sve se odvija po nekom ritmu, pa tako i čovek ponavljajući jednu istu aktivnost stiče određene životne navike, koje vremenom mogu prerasti u naše male zavisnosti. Tako na primer navikli smo da pijemo kafu u neko svoje određeno vreme, sedimo u svojoj fotelji, gledamo svoju seriju, „gutamo" slatkiše ili krećemo u šoping kada smo neraspoloženi, telefoniramo kada ne znamo šta da radimo i sl.

I vremenom sve to postaje naša mala zavisnost. I mada su neke od njih na prvi pogled naivne i bezazlene, one mogu, ako su preterane, kao na primer opsednutost hranom, šopingom, modom, non-stop telefoniranjem, sedenjem pred televizorom ili kompjuterom, da poremete ne samo naše svakodnevne aktivnosti, nego i naše psihičko i fizičko zdravlje.

Mnogi su faktori koji dovode do pojave ovih naših malih zavisnosti, biološki, društveni a najviše psihološki. Čovek pre svega ima svoje biološke potrebe (hrana, piće, higijena, seks) koje obično zadovoljava po nekom ustaljenom redu i vremenu. I ako se sve to odvija u granicama normale, nema problema. Ali ako osoba ne može nijedan dan bez svoje omiljene čokolade, ili brda hrane, preteranog pranja ruku, kose, kupovanja nepotrebnih stvari, trčanja za modom i sl. onda ona postaje zavisnik od tih stvari počinje da smeta i samoj osobi, a i okolini.

S druge strane društvo svojim merilima, standardima a najviše medijima značajno utiče na pojavu raznih zavisnosti. Beskrajne reklame, nagradne igre i razne druge informacije sugerišu određena ponašanja, što ponavljanjem postaje prava „napast" i navika, pa čovek u određenom trenutku gubi svoju slobodu odlučivanja i kontrolu nad samim sobom i prihvata ponuđeni obrazac življenja koji postaje pokretač njegovog ponašanja. Tako ljudi masovno ulaze u igre na sreću, žene zahvata prava epidemija šopinga ili počinju da razmišljaju o „popravljanju" svog tela nekim plastičnim zahvatom jer to tako treba, to se traži, to društvo voli...

Postoji i psihološka predispozicija, ona je zapravo najvažnija. Lična nesigurnost, osećanje manje vrednosti i krivice, usamljenost su dobra podloga za stvaranje određenih zavisnosti. Da bi pobegli od svojih problema, straha, depresije, usamljenosti ili nezadovoljstva sobom i sopstvenim životom, mnogi pribegavaju onome što nazivamo našim malim zadovoljstvima: šoljica kafe, cigarete, čokoladi, čašica alkohola. I nije loše ako sve ostane samo na tome, jer to može da bude privremena uteha. Međutim, neki idu dalje pa parče čokolade zamenjuju nekim lekom i počinju da se teše u naručju sedativa ili utapaju svoj bol i nezadovoljstvo u alkoholu, pa ako to sve postane navika svakodnevna potreba, onda ta sredstva za utehu postaju opasna zavisnost. Ovo tim pre što je čovek prva zadovoljstva i osećanje sigurnosti dobijao kao dete kroz usta sisanjem majčinih grudi, cucle, prsta, pa kao odrastao po nekoj inerciji i instinktivnoj reakciji nastavlja da preko usta smiruje svoje stresove. Zato čovek sve praznine u svom životu najčešće pokušava da popuni kroz usta, žene leče svoju depresiju hranom, a muškarci svoju slabost i nesigurnost pred životom u alkoholu.

Ima i onih koji su opsednuti putovanjima, zabavama, seksom, kockom, što sve stvara zavisnost. Sve su to načini bežanja od stvarnosti kojom čovek nije zadovoljan.

Novo vreme je donelo i neke nove zavisnosti, mobilni telefon, Internet, slanje SMS poruka što sve još više odvaja čoveka od stvarnosti jer je sve to slaba zamena za stvarni život i pravu ljudsku komunikaciju. I sve dok čovek nije u stanju da ovlada sobom i slobodno upravlja svojim ponašanjem, on će biti manje ili više zavisnik od raznih stvari: rokova, hrane, lekova, televizije, mobilnog, kompjutera, mode. Rešenje je međutim u nalaženju svog unutrašnjeg mira, slobodi odlučivanja i samokontroli ili kako je rekao jedan filozof: „Kad ne možemo da nađemo mir u sebi, beskorisno je tražiti ga na nekom drugom mestu."

Ponekad, i ove naše male zavisnosti, kada zasmetaju, zahtevaju pomoć stručnjaka.

Desa Kujundžić

ZAVISNOST

Mnogi su faktori koji dovode do pojave ovih naših malih zavisnosti, biološki, društveni a najviše psihološki. Čovek pre svega ima svoje biološke potrebe koje obično zadovoljava po nekom ustaljenom redu. Ako je sve to u granicama normale, nema problema. Ali ako osoba ne može nijedan dan bez malih poroka, onda ona postaje zavisnik.

SUZBIJANJE KOROVA U KURUZU

Zaštita biljaka

U kuruzu se mogu nać jednogodišnji travni korovi, muhar i divlji proso ko i jednogodišnji širokolisni korovi, ambrozija, štir, pepeljuga, tatula, pomoćnica, gorušica, tarčužak i drugi. Najštetniji višegodišnji širokolisni korovi su palamida i popanac, a od višegodišnji uskolisni korova divlji sirak iz rizoma i zubača.

Kuruz je ositljiv na prisustvo korova pogotovo u početnoj fazi razvoja, jel korovi koriste vodu i ranu iz zemljišta, a otporniji su na nepovoljne vrimenske prilike od kuruza, što dovodi do usporavanja razvoja mladi biljaka a kasnije do umanjenja prinosa.

Agrotehničke mire pridstavljaje osnovu u suzbijanju korova a ko dopunska mira primenjivaje se herbicidi.

U tehnologiji zaštite kuruza od korova priporučiva se primena herbicida koji diluju priko zemljišta. Zemljišni herbicidi uspišno diluju ako nakon primene šest do devet dana padne priko 10 litara kiše po m^2. Izostanak padavina umanjiva efikasnost zemljišni herbicida.

Zemljišni herbicidi

Dual Gold uspišno suzbija muhare, divlji sirak iz simena, a značajno smanjiva brojnost štira, gorušice i drugi širokolisni korova. Diluje selektivno i mož se primenit kod merkantilnog, silažnog, simenskog kuruza, šećerca i kokičara. Primenjiva se 1,3 do 1,5 litara po ha. Teže se razgrađiva pod uticajom sunčeve svitlosti, s čime je njegova efikasnost produžena i ukoliko ne dođe do padavina nakon primene.

Preparati na bazi Acetohlora, Acetomark i drugi uspišno suzbijaju jednogodišnje travne korove, muhare, proso korovsko i divlji sirak iz simena, a od jednogodišnji širokolisni korova, ambroziju, štir, pepeljugu, tatulu, pomoćnicu, popanac i druge. Koriste se u dozi od 2 do 2,5 litre po ha kad korovi još nisu nikli el se nalaze u fazi klijanja posli sitve prija nicanja usiva. U slučaju suše u aridnim područjima priporučiva se inkorporacija preparata u zemljište na dubinu 2 do 3 cm, jel preparat efikasno diluje samo ukoliko padne priko 10 litara kiše po m^2 sedam do deset dana nakon primene. U praksi se najčešće koristi nuz dodatak Atrazina 1 litra po ha, radi pojačanog dilovanja na širokolisne korove. Praktično 2 do 2,5 litara Acetomarka plus 1 litra Atrazina po ha.

Merlin ima osnovnu karakteristiku da u godini s dosta padavina ispoljava maksimalnu efikasnost prema korovima dok u godini s nedovoljno padavina njegov efekat neće izostat, jel sačeka padavine i onda efikasno diluje na korove. Primenjiva se posli sitve prija nicanja kuruza s dozom 120 do 140 gr po ha. Mož se kombinovat sa preparatima na bazi acetohlora i alahlora. Nema ograničenja u plodoredu.

Ukoliko iz bilo koji razloga izostane dilovanje navedeni zemljišni herbicida i dr., pre svega zbog izostanka padavina, triba primenit herbicide folijarno u fazi vegetacije kuruza.

Herbicidi za folijarau primenu

Mustang 0,6 litara po ha, Esteron 1 lit/ha, Monosan Herbi 1,5 lit/ha i drugi sa aktivnom materijom 2,4 - D su herbicidi koji se mogu koristit do faze razvoja kuruza od četiri lista. Ukoliko se nakon tog primene dolazi do loma kuruza pri jačem vitru i kultiviranju, a ima uticaja i na generativne organe.

Uspišno suzbijaju jednogodišnje širokolisne korove štir, pepeljugu, tatulu, bocu, gorušicu, pomoćnicu, tarčužak i druge. Od višegodišnji popanac, palamidu i nanu.

Cambio u dozi od 1,5 do 2 litra po ha, Casper 0,3 lit/ha Dimark u dozi 0,5 lit/ha se koriste do faze razvoja kuruza od pet listova.

Uspišno suzbijaju jednogodišnje širokolisne korove ambroziju, štir, pepeljugu, tatulu, samonikli suncokret, dvornike, a od višegodišnji popanac i palamidu. Takođe Arrat u dozi od 0,2 lit/ha uz okvašivač suzbija navedene korove.

Clio pridstavlja novu snagu u suzbijanju korova u kuruzu, diluje priko lista i priko zemljišta na korove s čime se produžava njegovo dilovanje. Primenjiva se kad kuruz ima razvijen jedan list pa sve do osam listova, a korovi dva do četri lista. Primenjiva se u dozi od 0,2 litra po ha sa okvašivačom Dash jedan litar po ha. Suzbija jednogodišnje uskolisne i širokolisne korove s tim da ne suzbija divlji sirak iz rizoma i popanac. Nakon primene preparata cincokrt, soja i šećerna ripa mogu se sijat tek nakon druge godine.

Laudis pouzdan herbicid koji se koristi kod svi vrsta hibrida kuruza u dozi od 1,5 do 2 litra po ha. Posli nicanja kuruza kad su travni korovi u fazi razvoja a širokolisni u fazi od četri do šest listova a kuruz u fazi dva do 10 listova. Suzbija sve jednogodišnje travne i širokolisne korove, čak i palamidu.

Callisto se primenjiva za suzbijanje širokolisni korova, sve dok se možući u njivu sa prskalicom, da se ne lomi kuruz. Koristi se kod svi vrsta hibrida kuruza uključujući i linije simenskog. Brez premca je jel s dozom od 0,20 do 0,25 litara po ha uz okvašivač Atplus.

Herbicidi za suzbijanje divljeg sirka iz rizoma i travni korova

Divlji sirak je najopasniji korov u kuruzu i pridstavlja ozbiljnu konkurenciju kuruzu u korišćenju vode i rane tokom vegetacije.

Motivel -Siran-40-ST u dozi od 1,25 lit/ha uništava divlji sirak iz rizoma. Koristi se do sedam listova kod kuruza, s tim da se u dvokratnoj primeni zbog produžnog nicanja sirka, u prvom tretmanu koristi 0,75 lit/ha kad je sirak oko 20 cm visine, a nakon desetak dana priostali 0,5 litara po ha. Prva doza je dovoljna da uništi muhare i sirak iz simena. Radi proširenja dilovanja na širokolisne korove koristi se kombinacija Cambio 2 litre plus Motivel 0,75 litara po ha kad kuruz ima razvijeno četri do pet listova. Priostali 0,5 litara Motivela nakon desetak dana. Equip je novi sistemični herbicid s dozom od 2 do 2,5 lit/ha. Suzbija travne korove i divlji sirak iz rizoma ko i veći dio širokolisni korova ambroziju, štir, pepeljugu, bocu i dr., ko i palamidu. Primenjiva se nakon nicanja kuruza do šet listova i ne utiče na plodosminu.

Tarot-Rimex se koristi u jednokratnoj primeni 50 do 60 gr/ha nuz okvašivač Trend 0,1% kad je sirak 15 do 20 cm a kuruz u fazi razvoja do šet listova. Zbog produžnog nicanja divljeg sirka mož se koristit dvokratno i to dva puta po 30 gr po ha sa razmakom dvi nedilje u tretmanu. .

Tarot plus se koristi 300 gr po ha a suzbija sve uskolisne i širokolisne korove, nuz okvašivač Trend 0,1 %, do faze razvoja kuruza šest listova.

Claro-Ring koristi se 20 gr po ha plus 0,1% okvašivač. Suzbija travne korove i drugi sirak iz rizoma kad se nalaze do faze bokorenja ko i do širokolisni korova ambroziju, štir, pepeljugu i dr. najkasnije do pojave drugog para listova a kuruz u fazi dva do šest listova.

Mora se voditi računa o vrimenskim prilikama, jel se pri temperaturi višoj od 25°C aktivna materija razgrađiva i umanjiva efikasnost preparata.

dr Andrija Peić

IVAN SEDLAK DOBIO POVELJU ŠAHOVSKOG SAVEZA VOJVODINE

U šahu već 47 godina

Krajom decembra 2008. godine u Novom Sadu je održana svečana sidnica Šahovskog saveza Vojvodine povodom 60 godina od osnivanja Šahovskog saveza Vojvodine, na kojoj je dodiljena povelja (jedno od najveći priznanja naše šahovske organizacije), gospodinu Ivanu Sedlaku za uspišan i dugogodišnji rad u šahovskoj organizaciji. Pri tom moramo dodat da je ovo visoko priznanje primilo svega šest osoba iz cile Vojvodine.

Gospodin Sedlak je 47 godina neprikidno u šahu, a kako saznajemo od njega, namira mu je bavit se s ovim sportom dok je živ. Tako je i ove godine nastupio na Prvenstvu Subotice, a često provede i cilu noć u igrajući šah priko Interneta.

Svi ovi rezultati koje je Sedlak postigo, povod su da i vi pročitate nike interesantne detalje o njemu i naravno šahu:

Odkaleg potiče ideja za šahom i šta Vam je ostalo u lipom sićanju?

Šah sam rano zavolio, s niki šest godina, jel sam imo dobre primere, moj tata i dida su igrali. Sa svoji desetak godina počo sam aktivnije igrat i od onda sam u Šah klubu „Spartak". U tom periodu šah je bio dosta popularan med mladima i dicom. Bili smo druga šahovska nacija u svitu u to vrime, oma iza Sovjetskog saveza. To je bilo vrime kad nije bilo kompjutera i kada su talenat i individualni istraživački rad i ljubav prema figurama bili osnovni pokretači svi šahovski ambicija. Kroz šah smo se družili, stvarali prijateljstva i puno jedni od drugi učili. Moj prvi značajniji nastup je Pionirsko prvenstvo Subotice i s nepuni 13 godina bio sam pionirski prvak Subotice. To mi je bio pravi podstrek za dalje takmičenje. Izdvojio bi i prvo Omladinsko prvenstvo di sam se s nepuni 17 godina plasiro od trećeg do petog mista. A u lipom sićanju će mi svakako ostat i put u Izrael, kad sam bio šef delegacije reprezentacije Jugoslavije na ekipnom Prvenstvu Evrope 1989. godine kad smo osvojili srebrnu medalju.

Kadgod i sad! Koliko se prominilo u igri, turnirima pa i sami šahisti, kaki su bili onda i sad?

U to vrime nije bilo profesionalizma, nit novaca u šahu, on se prvenstveno igro iz ljubavi i nije bio toliko masovan. U to vrime da bi se napridovalo, tribali ste uložit sebe. Ko pomoćno sridstvo, bile su samo knjige i eventualno treneri koji su radili s dicom i koji su zajedno s njima istraživali, prinosili svoje znanje. Znači, napridak je zavisio od tog koliko si vrimena posvetio svom usavršavanju. Nažalost, zbog manje novaca uloženi u šah, dica su završavala škule, fakultete i njemu su posvetili koliko su imali vrimena usput. Danas je situacija ko i u svim sportovima drastično izminjena, pogotovo razvojem informatike, odnosno pravljenjom šahovski programa di se dobija svestranija i obuhvatnija informacija putom programa. Na taci se dobijaje izanalizirane pozicije, pa imamo situaciju da danas dica, za moje vrime nepojmljivo, postaju mnogo jači igrači neg starije generacije iz razloga što imaje bolju memoriju, a kad ti kompjuter izanalizira i servira varijante onda je u pridnosti onaj uporniji i koji mož više zapamtit. Normalno, triba imat talenat da bi se ona pridnost koja se stekene analizom mogla i do kraja realizovat u partiji. U moje vrime šampioni su postajali tek u zrilijim godinama. Jel šah ko intelektualna igra bila je sinonim za zrilost i za formiranog intelektualca. Mlađi koji su poremetili tu harmoniju stariji smatrali su se za vunderkindove, jedan od taki je cigurno bio Bobi Fišer, Talj, Karpov, Kasparov... Kad se danas pogleda svitski šah mož se vidit da vladaje igrači starosti od 18 do 30 godina, a priko 30 godina mogu se na prste izbrojit.

Koliko se onda putovalo, a koliko sad?

Manje se putovalo u inostranstvo, jel je manje bilo turnira neg sad i manje je bilo šahista kojima je to bilo isključivo opridiljenje. Šahisti su bili slabije plaćeni neg danas. Tek dolaskom Bobi Fišera šah je posto više od igre jer je on uvo veće standarde. To je bilo neophodno pošto se šah jako razvio i trošilo se puno vrimena a nije bilo na adekvatan način nagrađivano ko u drugim sportovima. Njegovom borbom za bolji položaj šahista, učinjen je veliki napridak. Tako da možmo divanit o periodu prija i posli Fišera. Prija njega dešavalo se da su svitski šampioni umirali u uboškim domovima i zdravo siroti, a da njim se ni grob nije znao. Posli njeg ta situacija se znanto prominila.

Šta je Vaš najveći doprinos šahu kod nas?

Moje bitisanje u šahu je imalo nikoliko faza. Igračka, di sam osvojio titulu majstorskog kandidata koja nije bila posebno uspišna, jel nikad mi šah nije bila glavna i jedina priokupacija, i druga di sam zbog ljubavi prema njemu želio da pomognem njegovoj afirmaciji i stvaranju uslova za druge, kojima je šah puno značio u životu. To jest, bio sam funkcioner u šahu i organizator. Ko funkcioner obavljo sam različite funkcije od pridsidnika kluba pa do pridsidnika Šahovskog saveza SFRJ i Šahovskog saveza Savezne Republike Jugoslavije. Ko organizator, bio sam pridsidnik organizcaionog odbora el direktor pojedinčanog seniorskog prvenstva SFRJ u Su-

botici, međuzonskog muškog pojedinačnog turnira u Subotici, meča Azija-Jugoslavija itd. Zbog ti uspišno organizovani turnira dobio sam od Svitske šahovske federacije titulu međunarodnog FIDE organizatora.

Pored šaha čime ste se još bavili u životu?

Moja osnovna struka je pravo. Bio sam sudija, tužilac i advokat, tako da sam tu zaokružio jednu karijeru u struki o kojoj mnogi mladi maštaju kad započinju pravne nauke, četiri godine sam bio Republički ministar brez portfelja, zadužen za ljudska prava i prava nacionalni manjina.

Sad ste u penziji, al ste i dalje aktivni?

Trenutno radim ono što mi pridstavlja zadovoljstvo. Angažovan sam u šahu i u oblasti kulture u Bunjevačkoj matici - na funkciji pridsidnika. U Nacionalnom savitu di pokušavam zajedno sa saradnicima da i našem narodu obezbidimo potpunu ravnopravnost na poslovima očuvanja kulturnog i naiconalnog identiteta.

Ima te i naslidnika?

Moja ljubav prema šahu naišla je na pogodno tlo tako da je moj sin Nikola posto istaknuti šahovski velemajstor i pruža mi pravu satisfakciju za sve provedene godine u šahu i oko šaha.

Šta mora imat jedan dobar šahista i kad je idealno vrime počet bavit se s njime?

Prvo i najvažnije to je da zavoli šah. Jel šah nije dinamičan i nije temperamentan sport ko ostali pogotovo ne za mlade ljude. Al kad se šah zavoli on se teško napušta. Postaje se „zavisnik" i ima se privilegija da se mož igrati cilog života. Mora imat dobru memoriju kondiciju, koncentraciju i počet u ranoj mladosti.

L. T. S.

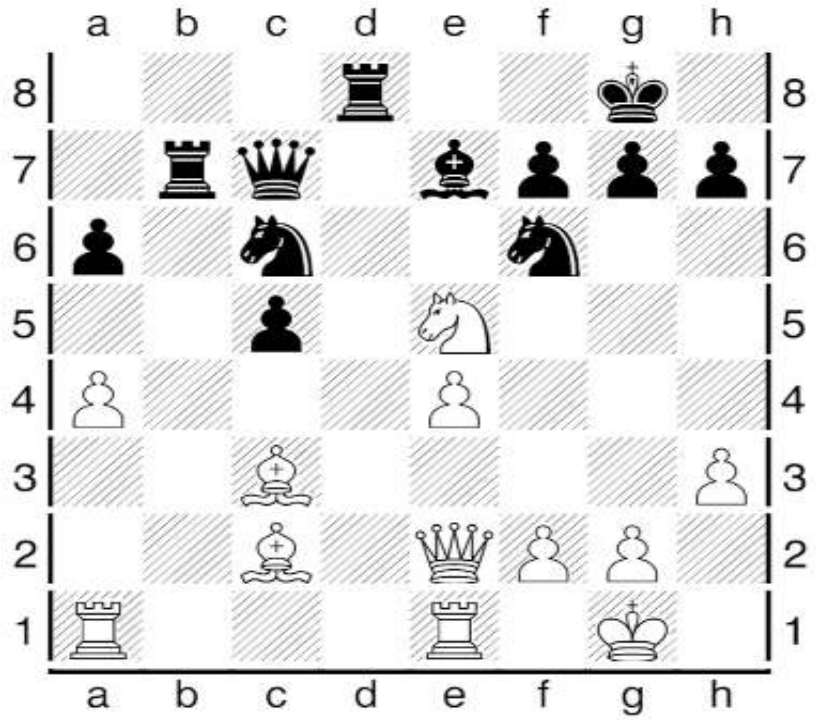
Novi trijumf Sedlaka

Velemajstor Nikola Sedlak, član ŠK „Spartak" iz Subotice, pobidnik je XV tradicionalnog međunarodnog Open turnira „Belišće" koji je održan u Bizovcu u Hrvatskoj, od 19. 2. do 22. 2. 2009. godine. Učestvovalo je 136 igrača od toga osam velemajstora i devet intermajstora. Nakon sedam odigrani kola pobidnik je sakupio šest poena koliko su imali na drugom mistu intermasjtor Branko Rogulj iz Hrvatske i na trećem velemajstor Davor Rogić iz Hrvatske.

U grupi igrača sa 5,5 poena koji su podilili od četvrtog do jedanaestog mista našao se i naš velemajstor Aleksandar Kovačević, koji je bio četvrtoplasirani šahista.

Po običaju prikazaću Vam jednu atraktivnu partiju i to iz pridposlidnjeg kola, koja je odlučila pobidnika turnira, odigranu protiv Davora Rogića. **Nikola Sedlak**

1.e4 e5 2.♘f3 ♘c6 3.♗b5 a6 4.♗a4 ♘f6 5.0-0 ♗e7 6.♖e1 b5 7.♗b3 d6 Ovo su sve uobičajeni potezi u španskoj partiji. 8.a4 ♗g4 9.c3 ♘a5 10.♗c2 0-0 11.d3 b4 12.♘bd2 [Jako loše bilo bi 12.cxb4 zbog 12...♘c6 i pada pešak na b4 ili skakač uskače na d4 odakle vrši veliki pritisak na tačku f3.] 12...♖b8 13.h3 ♗xf3 14.♘xf3 c5 15.d4 ♕c7 16.cxb4! ♖xb4? [Crni se tribo pomirit sa malo slabijom pozicijom nakon 16...cxb4 17.♗d3 ♖a8 sa slabijom ali još uvek relativno čvrstom pozicijom.] 17.♗d2 Sada se razvija veoma opasna inicijativa. 17...♖xb2 18.dxe5 dxe5 19.♗c3 ♖b7 20.♘xe5 ♖d8 21.♕e2 preti se sa uzimanjem na a5 uz Sc6 21...♘c6 Diagram 22.♘xf7! ♔xf7 23.e5 ♘xe5 [U slučaju 23...♘d5 crni bi potpao pod neodbranjiv napad. 24.♕h5+ ♔f8 25.♕xh7 ♘xc3 26.♕h8+ ♔f7 27.e6+ ♔f6 28.♕h4+ g5 29.♕h6#] 24.♗xe5 ♕c6 25.♗xf6 ♕xf6 26.♗xh7 g6 27.♗xg6+! I crni se pridao jer u slučaju uzimanja lovca pada top na b7. 1-0

HOROSKOP ZA APRIL

OVAN: Lako vam se mož trevit da izdivanite riči koje će povridit saradnike el osobe koje poštivate, čime ćete zakomplikovat poslovnu situaciju, a ni očekivanja u vezi novca neće se tako lako ostvarit. Moguće su razmirice, pa čak i direktni sukobi i sa voljenom osobom, pa bi najbolje bilo prispavat ovaj misec, jel ni zdravlje čerez nervoze neće bit najbolje.

BIK: Poslovna situacija za vas će postajat sve složenija i napornija kako misec bude odmico, čerez tog što ćete imat tušta nepromišljeni izjava. Napetosti i poslovnog stresa najlakše ćete se oslobodit ako ostvarite ravnotežu u svom životu, pa posli napornog rada ostanite aktivni, družite se i posvetite partneru i dici el zanimaciji šta vas opušta.

BLIZANCI: Bićete provokativni i direktni u želji da ostvarite pridnost u poslu, a ako naiđete na nerazumivanje saradnika el osoba od koji očekivate uslugu, savladajte ljutnju i pokušajte njim pristupit na drugačiji, mirniji način. I u vašem emotivnom svitu privladavaće zbrka, a ako pokušate šarmirat niku osobu čerez koristi bićete razotkriveni. Čuvajte se fizički povrida!

RAK: Veliku pažnju moraćete posvetit finansijama i pokušat odgodit veće kupovine el investicije za naredni misec. Neočekivano vas mož pogodit žestoka kritika u radnoj sridini, a najbolje je spas potražit u iskrenom razgovoru. Voljenoj osobi pokažite svoja osićanja i strastvenu stranu, pa ćete moć uživat u ljubavi. Zdravstvena situacija biće dobra.

LAV: Bićete skloni nepromišljenim izjavama i kritikovanju, pa ćete nepotribno provocirat osobe u svojoj blizini. Početak miseca mož proteć u neizvesnim poslovnim pregovorima, al će vaš konačni rezultat bit bolji od očekivanog. Prema voljenoj osobi ponašajte se s posebnom pažnjom, jel će bit potribna samo iskra pa da otpočnu iscrpljujuće svađe s njom. Više odmarajte!

DIVICA: Bićete primorani pratit iscrpljujući radni ritam, al ćete sad pronalazit način da se oslobodite stresa i napetosti. Mašta i intuicija mož vam bit od pomoći pa poslušajte svoj unutrašnji glas. Strastvena i snažna privlačnost koju ćete osićat prema osobi iz poslovnog okruženja mož loše uticat na vaš unutrašnji mir.

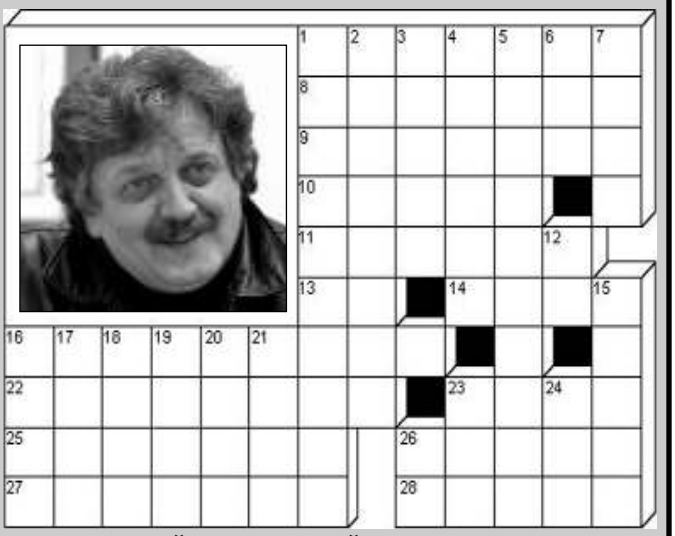
VAGA: Na prvom mistu ovog miseca biće vaš ljubavni život, di će vam se dešavat zbunjujuće i neobične stvari, pa će i vaše reakcije prema voljenoj osobi bit neuobičajene. Zanemarivanje poslovni obaveza čerez ljubavi mož vam donet neugodne poslidice, a vaš šarm neće bit dovoljan za opravdanje. Vrlo ste ositljivi, pa se svaki virus lako mož zalipit za vas.

ŠKORPIJA: U poslu su vam se potkrale manje griške, čerez koji ćete se prvo morat vratit na projekte šta ste već tribali završit, pa tek onda nastavit s novim. To će prouzrokovat veliku napetost početkom miseca, al stisnite zube i popravite ono šta možte jel će vas ljutnja samo usporit i umanjit energiju. Emotivni partner će se držat po strani jel će osićat vaše neraspoloženje.

STRILAC: Na poslu možte počinit kardinalne greške čerez svoje brzopletosti, pa na dogovore el javne nastupe pokušajte doć potpuno spremni i ne oslanjajte se na sriću i svoju ričitost. Ako na emotivnom planu budete šnjotali o partneru s kojim ste već bili u vezi, vaše nade će se rasplinit već pri slučajnom susritu. Bićete puni energije, možbit čak i priviše.

VODORAVNO: 1. Redovan; 8. Pustinja u Čileu; 9. Što je niskog stepena inteligencije; 10. Obrada zemlje plugom; 11. Jedna dimenzija; 13. Ubilužite: BČ; 14. Teniski savez Crne Gore (skr.); 16. Načinjeno poput ikone; 22. Tropska bolest; 23. Osmi misec jevrejskog kalendara; 25. Neprofesionalci; 26. Otpaci od žita; 27. Naš glumac, Dragan; 28. Francusko muško ime;

USPRAVNO: **1. Naš glumac na sliki**; 2. Vazdušasta, u obliku etra; 3. Vodozemna životinja; 4. Svalit krivicu na nekog; 5. Francuski fudbalski klub; 6. Ime pivačice Sumak; 7. Ples, igranje; 12. Biluška za naizminičnu struju; 15. Opor, trpak; 16. Poznata manekenka; 17. Francuski pisac, Alber; 18. Priličito lak; 19. Jedan vojni savez; 20. Nevažan, irelevantan (skr.); 21. Ime slikara Lotreka; 23. Vrsta zemlje; 24. Prijatelj (fr.); 26. Inicijali ranijeg košarkaša Jankovića.

RIŠENJE IZ PROŠLOG BROJA:

VODORAVNO: pravnik, Ostrva, LDP, Sal, e, alna, mastiks, Imelda, MARIJA KARAN, m, unimetar, sila, kanali, sticaj, aromatika, Ida.

Dragan Tovarišić

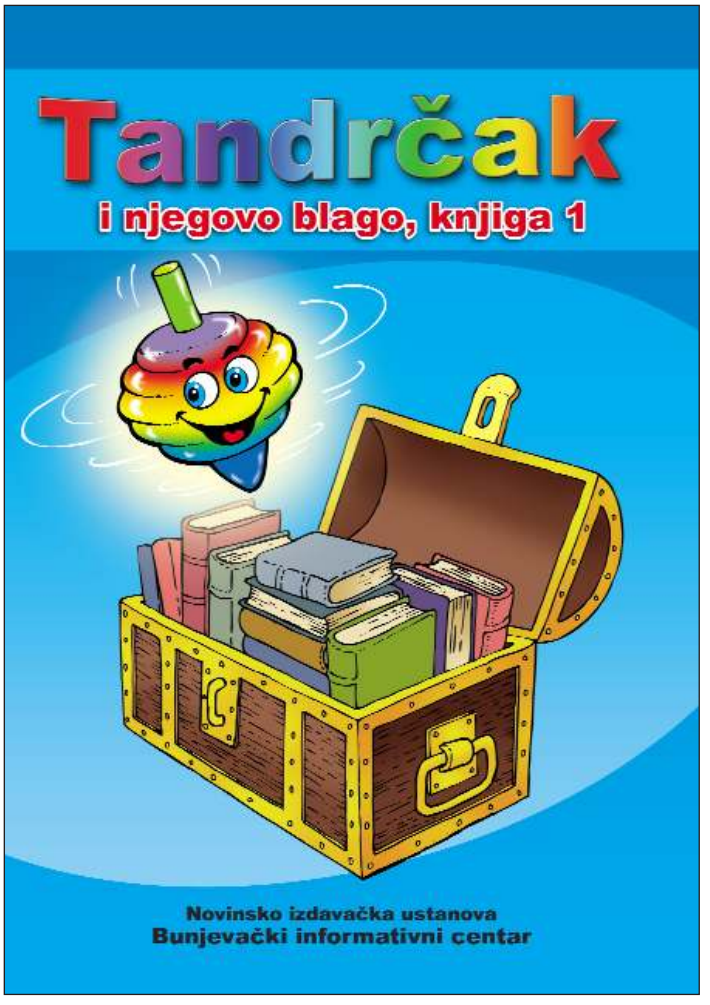
JARAC: S priviše emocija el brige gledaćete na nike porodične probleme, pa vam to mož dodatno otežavat situaciju, a divan s partnerom vratiće vas u ravnotežu. Najbolje ćete se osićat na radnom mistu jel je tamo za vas sve prilipo i pod vašom kontrolom, a uspišno ćete iskoristit i priliku za dodatnu zaradu. Zdravstvena situacija biće pod vašom kontrolom.

VODOLIJA: S priviše odlučnosti borićete se za svoje poslovne ideje. Kreativni ste, al i prilično nepraktični, pa hrabro izdržte kritike saradnika, kad na nji naiđete. Emotivni partner neće imat strpljenja za vaše promine planova u porodici, pa ćete sami morat sve dovest do kraja. Mogući su problemi s pritiskom, kožom el alergijske reakcije.

RIBE: Bićete zatvoreni u svoj svit, pa će vam promać očite činjenice u poslovnom okruženju, posebno ako ne obratite pažnju na razgovore saradnika, i ne pokušate saznat što tačnije informacije o pričama što kruže u vašoj radnoj sridini. Potribni su vam zabava i opušten razgovor s voljenom osobom, čime ćete rišit i moguće zdravstvene probleme i poboljšat ljubavnu situaciju.

Dragan Tovarišić

Zbornik radova „Etnolingvistička i istorijska istraživanja o Bunjevcima možte naručit na telefon 523-505, po cini od 300 dinara, nuz poštanske troškove.

Knjigu „Tandrčak i njegovo blago" možte naručit na telefon 523-505, po cini od 500 dinara, nuz poštanske troškove, el na telefon 064/0596371 kod Marije Horvat.

HIŽ
"HIDROIZOLACIJA"
ŽIVANOVIĆ
www.hiz.co.yu
025/440-470
063/440-470
Sombor, Šeste Ličke 25
VRŠI IZOLACIJU VLAŽNIH KUĆA
MAŠINSKO REZANJE ZIDOVA

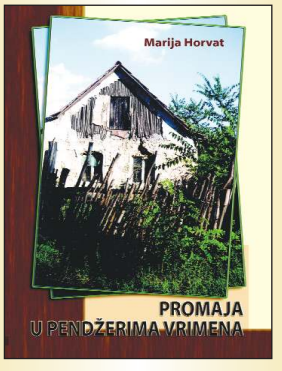

**Foto monografija Marije Horvat „Promaja u pendžerima vrimena"
mož se kupit kod
autora telefon: 024/550-230
064/0596371
i u Galeriji „Moj kutak"
Braće Radić
br 5 Subotica**

